

सप्टेंबर - २००० Rs. 10/-

/ 68

चांदोबा

या अंकात

कॉमिक्समध्ये ऑलिंपिक्स

प्रायोजक : SCHOLNET

कंप्यूटर ग्राफिक्स

सहप्रायोजक :

nutrine

विशेष बातम्या

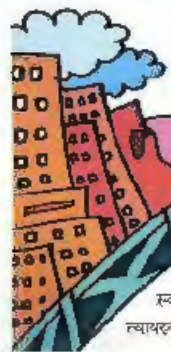

हवाई पारितोषिक

यंदा शाळात परिक्षेचे निकाल जेव्हा जाहीर झाले, तिन्हा चेन्डन्यळच्या एका शाळेत आनंदाचे मलामरण होतं. मुला व प्रवाया, या दोन विद्यार्थिनींनी आपापल्या विषयांत सर्वाधिक गुण मिळवले होते. त्यांना ऐज बोलले व पुढल्या अभ्यासक्रमासाठी शिष्यवृत्ती मिळाल्या. त्या शाळेने अग्रादी एक पाऊल पुढे टाकले. शाळेने त्या दोघींना सुटीसाठी विमानाचे हेडचावला पाठवावचा निर्णय घेतला. त्यामागची भूमिका अशी होती की त्या दोघी खेड्यांत राहून होत्या. एण मोफत विमानप्रवास पडल्यामुळे त्यांना शाळांतल्या विद्यार्थ्यांप्रमाणेच सुविधा मिळाल्याची संधी शाळेने दिली. परंतु खरे

माहिती तर शाळांतल्या किती विद्यार्थ्यांना विमानातून प्रवास करायची संधी मिळाले? दुसरी संका अशी की केवळ विद्यार्थ्यांकरास मदतवाया, की ऐतिहासिक किंवा प्रेक्षणीय स्थळांना भेट देऊन त्या भूभागाची ओळख करून घेणे जातलं म्हत्वाचे? अनेक शाळा ऋणुर छर्च करतात आणि आपल्या यशस्वी विद्यार्थ्यांचे फोर्ते, त्यांचे गुण, क्रमांक इ. माहितीच्या जाहिराती देतात. अनेक छात्रांनी र्क यशस्व्याच्या संस्थादेखील यशस्वी विद्यार्थ्यांचे मोठे छापातात. यग म्णे, तो विद्यार्थी त्यांच्या संस्थेक येणालुआं नलेना फों यंत छत्र लाभ कोपाचा होतो - त्या विद्यार्थ्यांचा की त्या शिक्षणसंस्थेचा? विचार करण्यासारखी गोष्ट आहे ती!

यापुढे मित्र - रात्रू नव्हेत

१ जुलैला डेन्मार्क व स्वीडन यांच्या दरम्यान एका १६ किलोमीटर लांबीच्या पुलाचे उद्घाटन झाले. या पुलामुळे दोन्ही देशांमधली ४०० वर्षांची जुनी वैप्यावना विसरण्याची संधी उपसन्न झाली आहे. ७००० वर्षांपूर्वी दोन्ही देशांची भूमी एकत्र होती. र्कयुगर्त हे देश वेगळे झाले आणि हजार वर्षांपूर्वी त्यांच्यात वैर उत्पन्न झाले. भांड्याचे मूळ कारण होते स्वीडनचा स्कान हा दक्षिण इलाखा - हा डेन्मार्कच्या अधिपत्याखाली सुमारे ६०० वर्षे होता व त्यावरून सतत लढाया होत राहिल्या. शेवटी १६५८ मध्ये स्कान हा पुन्हा एकदा स्वीडनच्या

सप्टेंबर २०१०

६

चांदोबा

राष्ट्राची माफी

बॅरॉफनमच्या एका टॅक्सी दुधव्हरची चौक मधीली सुनरी जेवा नवावी लुं भवेधियामवल्या लंगकावी वेडारु जूनमधे येगी होती. तिथल्या रहिवाशांच्या मनांत तिने नवीन आशा निर्माण केली. २०० वर्षांपूर्वी मझसुरी या थर्डसुद्धीने या वेडाला राय दिला होता. जेव्हा ती तिची यंरुज आहे. माहसुरीचा जन्म पुनेट वेडारु झाला होता. जालत चांगले जीवन जगाय्याच्या शोभांत ती मलायेश (आता व्हेरिडा) अली. लंगकावीत ती पोचली व केरत तिने एका म्हात्मी रेनिकासी विवाह केला. तिचा पती लढाईत गेला असल्याने दुसऱ्या एका म्हात्मी यीने, माहसुरीने फौशी प्रतारणा केली आहे अशी कंठी पिकाळी. माहसुरीला वेडरुन शिवा स्वर्गीन लिला भोळपून वार करण्यांत आले. तिच्या रणाचा रंग पांडा दिसत होता. म्हात्मेच ती निर्दोष होती आं मानव्यांत आले. मरुथपुर्णी तिने शाप दिला की त्या वेडारु सत पिड्या घुरीचा जन्म होणार राही. वीरुथ सव्यावने (अस्ता शायजेंड) म्हात्मेवर आक्रमण केले व माहसुरीचा फुलला एक मुलगा व इतर कुटुंबीय पुन्हा पुनेट वेडारु राहायला गेले. मलेधियाने जेव्हाचे फार वाटांत स्थान केले आणि राष्ट्रांत तिची भांडी मणितली. त्याखेरीज तिचेत वागांकित्व, एक वर व येकरीची हवीं स्वकारतपे तिचा वेष्ट्यान आली. वेडारुच्या माहसुरीच्या सगळींचे बर्तन प्यामला जेव्हा ती गेली. तेव्हा अंधाधंदेले भारतावेष्ट्या वागांकितपे तिच्याभोवते एकच गर्दी केली.

तात्यांत आला. तरीदेखील, तिथल्या जनतेचे प्रेम व श्रद्धा कायम डेन्मार्क वर राहिली. डेन्मार्कला जाण्यासाठी मूल व्हावा अशी जनतेची गेडी रांधर वर्षे मानपी होती. दोन्ही सरकारंनी बरीच वर्षे झल करून शेवटी मसुदा तयार झाला. चार वर्षांपूर्वी पुलाच्या बांधकामाला सुरुवात झाली. सुप्रसिद्ध कथाकार हॅन्स क्रिश्चन अँडरसन राहत असं ती डेन्मार्कची राजधानी कोपनहेगन व दक्षिण स्वीडनमधले मालमोफ या दोन्ही शहरांना जोडणारा हा प्रचंड पूत औरसोडच्या सामुद्रधुनीवरून आला. पुलाच्या दोन्ही टोकांवर हजारो प्रेक्षक जमून हा उद्घाटनाला खेड्या आनंदाचे पाहत होते.

चांदोबा

७

सप्टेंबर २०१०

बाललेखकांस व बालकलाकारांस निमंत्रण

बांदोबाचा नोव्हेंबर २०००चा खास अंक हा मुलांनी सजवलेला असेल.
तोळा: मर्यादांमधील सर्व मुलांमुलींसाठी बांदोबाची जागे राखून ठेवलेली आहेत.

कथा लेखन : दुसरी स्वतः लिहीलेली, १०० ते १००० शब्दांपर्यंतची एखादी गौढ आकर्षक शीर्षकासहित पाठवा. इंग्लिश, हिंदी, मराठी, बंगाली, लुडिया, गैरगू, कानडी, चिन्ता वगैरेह मध्येत काव्यीय काव्य सौम्य कथा चडवावयात.
चित्रे : भारतीय पौराणिक किंवा ऐतिहासिक प्रसंगावर आधारलेले रंगचित्र किंवा उल्लेखनीय चित्रे, त्या प्रसंगाच्या वर्णनासह पाठवावीत. जी चित्रे निवडली जातील, त्या बालचित्रकारांना आम्ही नवरात्राच्या सुटीत चेअरिंग बोलावू, व या खास अंकाला गोष्टीची चिथ्हे काढण्यास सांगू.

प्रवेशपत्रिका स्वीकारण्याची अंतिम तारीख : १८ सप्टेंबर २०००

पारितोषिके : स्तुत्य प्रयत्नांना आकर्षक पारितोषिके दिली जातील.

शिफारसपत्रिका : प्रत्येक स्पर्धकाने खालील कुपन भरून, त्यावर पालकांची सही घेऊन, आपल्या कथा या चित्रांवर पाठवावे.

नाव : _____ वय : _____ जन्म तारीख : _____

वयसा : _____ शाळा : _____

प्राचा शता : _____

मि. फोटो : _____

प्रवेशपत्रिका वर्णन

१. _____

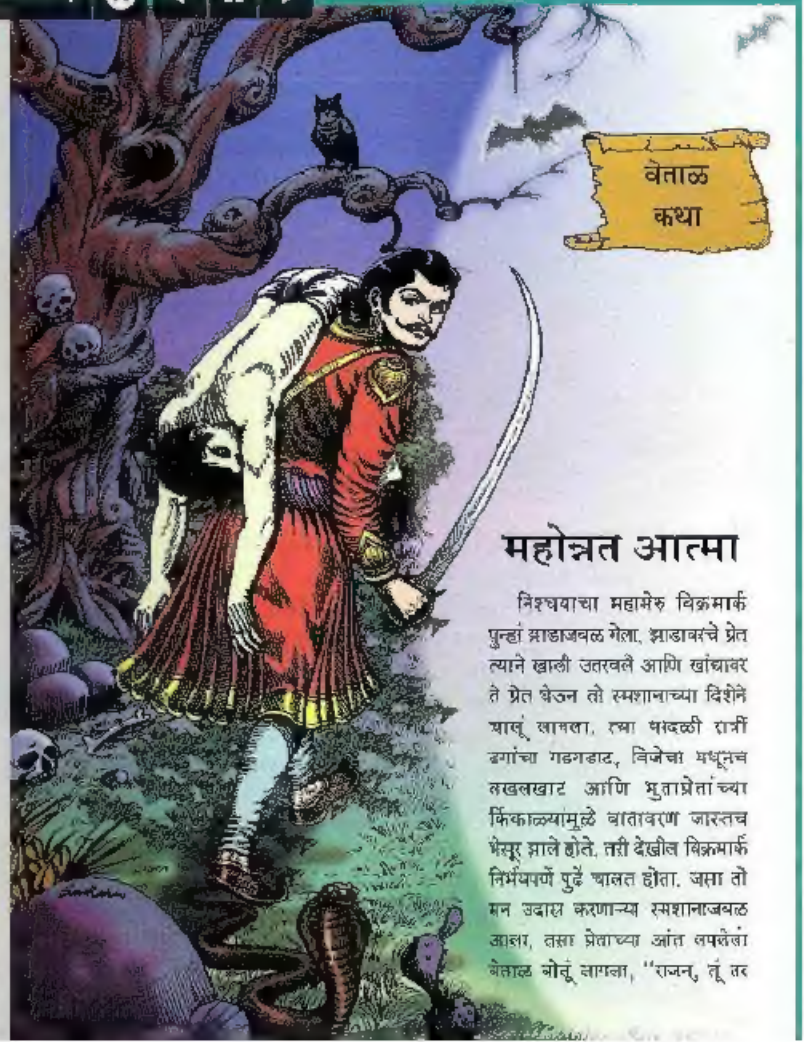
२. _____

३. _____

स्पर्धकची सही

मी
कथे नमूद
करतो की
संबतच्या
प्रवेशपत्रिकेत
माझ्या मुला/मैत्री,
कुणाच्याही
मर्यादांशिवाय, स्वतः
कमाल केलेल्या कथा/
कलाकृती आहेत.

पालकांची सही

महोन्नत आत्मा

निश्चयाचा महामेरु विक्रमार्क पुन्हा झाडाजवळ गेला. झाडावरचे प्रेत त्याने खाळी उतरवले आणि खांद्यावर ते प्रेत घेऊन तो स्मशानाच्या दिशेने चालू लागला. त्या थडकी रात्री डगांचा गडगडाट, विजेचा धधुनच लखलखाट आणि भुताप्रेतांच्या किकाळ्यांमुळे वातावरण जारतच भेसूर झाले होते. तरी देखील विक्रमार्क निर्भयपणे पुढे चालत होता. जसा तो मन उदास करणाऱ्या स्मशानाजवळ आला, तसा प्रेतांच्या आंत लपलेला वेताळ नोवू लागला, "राजन्, तू तर

एका महान वेशाचा योग्य आणि ज्ञानी राज्यकर्ता आहेस. तुझ्या राज्यांत कितीतरी ज्ञानी, पंडित व प्रशासक असतील. तेव्हा निरनिराळे विद्वान एकाच धर्मशास्त्राच्या व सिद्धांताच्या निरनिराळ्या व्याख्या करित असतात. ते तू पाहिलेच असशील. त्यांच्या व्याख्या अगदी भिन्न प्रकारच्या असतात. अशा वेळेला जो विद्वान आपल्या खतुर बाणीने, आणि युक्तीवादने आपला सिद्धान्त जास्त स्पष्ट करतो, त्याचे विवेचन राजाला स्वीकारावे लागते. नाही तर ज्याचे विचार राजाच्या विचारांशी मिळतेजुळते असतील त्याचे! पण अशांमुळे कांही वेळां अयोग्य व ज्ञानहीन व्यक्तींना फाजील महत्त्व मिळू शकते. उदाहरण म्हणून विश्वनाथ नांवाच्या पंडिताची व नयसागर राजाची गोष्टच चांबोवार

मी तुला सांगतो."

वेताळाने गोष्टीला सुळात अशी केवी - "फार पूर्वीच्या काळाची गोष्ट आहे ही! भुवनगिरी राज्यांत पंडित विश्वनाथ एका गुरूकुलाचे प्रमुख होते. न्यायशास्त्र व व्याकरणाचे ते गाढे विद्वान होते.

एक दिवस राजाकडून त्यांना पत्र आले. त्यात त्यांना राजाला भेटण्यास सांगितले होते. दुसऱ्या दिवशी आपला शिष्य कनकशर्मा घाला सोबत घेऊन ते राजाला भेटायला निघाले.

संध्याकाळ होईपर्यंत ते काशीपूर गांवात पोचले. तिथे रात्रीपुरता त्यांनी धर्मशास्त्रात मुक्काम केला. त्या रात्री कनकशर्मांना एक अश्चर्यजनक गोष्ट कळली. ती त्याने आपल्या गुरूजींना लगेच सांगितली.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी ते दोघेजण गांवाबाहेरच्या तलावाजवळ गेले. तिथे बरीच गर्दी होती. सर्वांची नजर तलावाच्या मध्यभागी असलेल्या वाळूच्या छोट्या टेकाडावर होती. चौकशी केल्यानंतर कळलं की दरवर्षी श्रावण पौर्णिमेच्या दिवशी स्वामी विमलानंद तलावाच्या पाण्यातून बाहेर येतात व भक्तांना दर्शन देतात.

तिक्तक्यांत अचानक भक्तराणांमधे गडबड सुरू झाली. स्वामीजींचा जयजयकार सुरू झाला. पं. विश्वनाथ व कनकशर्मांची नजर पाण्यातून बाहेर पडणाऱ्या एका तेजस्वी पुरुषावर पडली. ते पाण्यावरून जावतचालत किनाऱ्याकडे येत होते. त्यांचे दर्शन झाल्यामुळे कनकशर्मांना धन्य वाटले.

ते दृश्य पाहिल्यानंतर पं. विश्वनाथ व

कनकशर्मा राजधानीच्या दिशेने चालू लागले. अरण्यांतल्या वाटेने जाताना एका आश्रमात ते थांबले. महान तपस्वी शरभमुनींचा तो आश्रम होता. आश्रमाच्या आवारांत एक मोठे हवनकुंड प्रज्वलित केले जात होते. आश्रमवासियांनी सांगितले की दुसऱ्या दिवशी श्रावण-काळी शरभमुनी त्या कुंडात प्रवेश करणार होते. म्हणून ते कुंड सत्रभर पेटलेले ठेवायचे होते.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी त्या मुनींनी खरोखरच अश्विंकुंडात प्रवेश केला. आणि तात्काळ त्यांच्या समाधिमातूर ते पुन्हा बाहेर आले. प्रेक्षक चकित झाले, स्तब्ध झाले आणि जरा बांदरले देखील! हवनकुंडातून बाहेर पडल्यानंतर त्यांचे सारी सोनसळी कातीचे दिसत होते व चमकत होते. कनकशर्मा तर आनंदाने वेढापिसा झाला. मुनिवर्यांना पाहून आपले जीवन कुतार्थ झाले, असे त्याला वाटू लागले.

हे दृश्य पाहून ते दोघे पुन्हा राजधानीच्या वाटेला लागले. डोंगर पार करून दुपापर्यंत रजदुर्ग गांवात पोचले. तिथली जमीन ओसाड होती. त्या वर्षी पाऊन पडलाच नव्हता, म्हणून दुष्काळ पडला. अन्नपाण्याचाचूत लोक तडफडू लागले.

तेव्हा त्या गांवातला एक तरुण शेतकरी रमेश, गांवकऱ्यांच्या रक्षणासाठी जणू देवदूत बनून पुढे सरसावला. त्याने दुष्काळी भागांतल्या उत्तमाही तरुणांना गोळा केले व धान्यबांटप केंद्र सुरू केले. त्या केंद्रात इतर सुपीक प्रांतातून धान्य गोळा केले जात होते. या केंद्रात उपताी लोकांना अन्न पाणी देऊन त्याने त्यांचे प्राण वाचवले. चांबोवार

तरीसुद्धा पं. विश्वनाथ व कनकशर्मांच्या समोरच भुकेने कळवळून एक म्हातारी मरण पावली. रमेशाने तिला बांचवण्याची शिकस्त केली, पण ती जगली नाही, ते पाहून रमेशचे डोळे भरून आले.

पं. विश्वनाथांनी रमेशाची तडफडाव घृती व त्याचे मोमल मन, या दोन्ही गोष्टींची मनापूर्वक प्रशंसा केली. ते म्हणाले, "रमेश, ज्याप्रकारे निस्वार्थी भावाने, रात्रिविषस वृं कष्ट करतो आहेस, स्वतःची चिंता न करता गांवकऱ्यांच्या सेवेत गुंतला आहेस, ही फार कौतुकास्पद बाब आहे. आपल्या देशातल्या तरुणांसाठी हा एक फार मोठा जादश आहे. मोठमोठ्या तपश्चर्येपेक्षा तर जास्त कठीण असा कर्मयोग आहे. मानवाची सेवा हीच देवाची सेवा आहे.

“पण तू महाराजांना कळवून त्यांच्याकडून सरकारी मदत घेण्याचा प्रयत्न वेळेवर कां केला नाहीस?”

पं. विश्वनाथानी लेशला विचारले.

रमेशने स्मरणे उत्तर दिले, “बुष्काळ पडेल असं वाटल्यावर आम्ही प्रथम महाराजांना कळवले होते. व मदतीची याचना केली होती. पण महाराजांनी त्याच्याकडे फारसे लक्ष दिले नाही. कारण इतक्या मोठ्या राज्यांत फुटे ना कुठेतरी अशी परिस्थिती येत असते. सरकारी मदत किती ठिकाणी देऊ शकणार?”

त्याच्या उत्तरांत किंचित उपहासाची छटा असावी असं विश्वनाथांना वाटलं. रमेशाच्या मर्यातली हसत्या त्यांना कळली. ते त्याला नंतर कांहीच बोलले नाहीत. गुरुशिष्य पुन्हा चांदोबा

राजधानीच्या मार्गांना लागले.

राजधानीमध्ये पंडित विश्वनाथांचं भव्य स्वागत झालं. वाटेत दिसलेले सारे अनुभव त्यांनी महाराजांना सांगितले. समाजसेवा करणारा तरुण शेतकरी रमेश याचे त्यांनी कीतुक केले. त्याच्या बुष्काळपीडित गांवात सरकारी मदत मिळायला द्या अशी शिफारस केली.

विश्वनाथांचे बोलणं लक्षपूर्वक ऐकल्यानंतर राजा म्हणाला, “आपल्या देशांत कितीतरी उच्चदरांचे आत्मा आहेत. त्यांत सर्वांत श्रेष्ठ कोण हे ठरवणं महाकठीण. राज्यांतल्या श्रेष्ठ व्यक्तींची यादी मी तुम्हाला राज्याच्या कर्मचाऱ्यांमार्फत देतो. तुम्हीच साधकवाधक विचार करून ठरवावे की कोण खरोखरच उत्तम व्यक्ती आहे तो” असं म्हणून राजाने पंडित विश्वनाथांचा कांही कागदपत्रे दिली.

ते कागद नीट पाहिल्यानंतर विश्वनाथांनी राजांना सांगितलं - “महाराज! रमेशाच्या बुष्काळग्रस्त गांवात आपण लौकर मदत पाठवण्याची व्यवस्था करावी, आपल्या भुकेल्या प्रजाजनांचं रक्षण करण्याच्या खातांत, तो एकटाच आपल्या प्राणांची आहुती द्यायच्या नेतांव आहे. तो सान्याचा सहसा न भिल्लणास असं दुर्लभ व कर्तव्यतत्पर कर्मयोगी आहे. माझ्या मतं, आपल्या संपूर्ण राज्यांत तोच खरा महोच्च आत्मा आहे.”

वेताळाने गोष्ट इथे संपवली आणि राजा विक्रमार्कास विचारले, “राजन! लोकमत आणि राजा नयसागरच्या मताने पंडित विश्वनाथ महान शास्त्री व पंडित असतील. पण माझ्या मते मात्र

ते अज्ञानी आणि वितंडवादी आहेत. त्यांनी स्वतः दोन तपस्वी पाहिले; ज्यांच्यापारीं दिव्य शक्ती आहे अशा दोन महापुरुषांना पाहिले. आपल्या तपोबलाने एकाने पाण्यात व दुसऱ्याने अग्निमुंडात सबाधि घेण्याची शक्ती आहे हे विश्वनाथांनी पाहिले. पण त्यांना श्रेष्ठ न समजता, एक सामान्य शेतकऱ्याला उच्चकोटीचा आत्मा मानणं, हे त्यांचं अज्ञान नाही का? त्यांच्या न्यायशास्त्राची हीच कां विचारमर्यादा? जर माझ्या प्रश्नाचं उत्तर माहीत असूनही तू जर गप्प राहिलास तर तुझ्या मस्तकाची शंभर शकले होतील.”

राजा विक्रमार्काने आपले मौन सोडले व तो वेताळाला म्हणाला, “वेताळा, तुम्ही विचार करण्याची पद्धत उघड, बाळबोध व सरपोपट आहे. तू हठयोगी दिमलानंद स्वामी आणि शरभमुनींच्या चमत्कारांनी प्रभावित झाला आहेस. पण तू जरा खोलवर, गंभीर विचार करून पहा बरं! आपला स्वार्थ आणि अहंभाव कुत्राळणारे हठयोगी समाजाला कोपती मदत करतात? उलट ते भोळ्याभाबड्या जनतेला आपल्या चमत्कारांनी चकित करतात आणि

आपला स्वार्थ साधतात. या चमत्कारांनी एखादा भुकेला जीव कांही ते वांचवू शकत नाहीत.

“परंतु रमेशने, निलसपणे राजादिवस खपून, आपल्या गांवातल्या लोकांना मृत्यूच्या वाटेतून बाचवले आहे. हठयोगींची सिद्धी स्वतःभुरती आहे, व्यक्तिपरक आहे. पण रमेशाचा पुनर्बाध मात्र इतरांच्या कल्याणासाठी आहे, समष्टिपरक आहे! हे तपस्वी आपल्या चमत्कारांचं प्रदर्शन करून प्रजेत आपला उदोउदो करून घेतात. पण त्यांच्यामुळे प्रजेचे कोणतेही हित साधले जात नाही. त्यांच्यापासून नागरिकांना काडीमात्र लाभ होऊ शकत नाही. मानवसेवा याचा खरा अर्थ परमेश्वराची सेवा असाच आहे. या कसोटीवर रमेश वाच उरून श्रेणीचा श्रेणी ठरेल. म्हणून माझ्या दृष्टीने पंडित विश्वनाथांचा निर्णय न्यायशास्त्रानुसार आदी योग्य आहे आणि तुझा संदेह अनादयी आहे.”

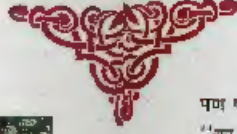
राजाचे मौन भंग करण्यांत सफल झालेला वेताळ, पुन्हा श्लासहित भरपूर झाला आणि त्या झाडाक जाऊन बसला.

(आधार : चतुर्भ यांची रचना)

चांदोबा

भारत गाथा

एक महान संस्कृतीचा शोध
युगयुगांचा गीतशाली इतिहास

८. भारत भूमी अशी पवित्र झाली

दसऱ्याचा सुटचा सुरू झाल्या होत्या, संदीप आणि चमेलीला मिळालेल्या खजिन्याची वातमी शेजार-पाजारच्या मुलामुलींना समजली होती. प्रथम त्यांना आश्चर्य वाटले की हे भाऊ वहीण गेल्या सुट्टीत येत होते तसे छेळायला का आले नाहीत? मग त्यांनीच शोधून काढले की ही दोघे एका बयोवूद्ध माणसाबरोबर फिरायला जातात व ते जे सांगतात ते अगदी लक्षपूर्वक ऐकतात. एक दिवस एक दुसरे भाऊ-वहीण, किशोर आणि रोमाने नदी किनाऱ्यावर फिरत असलेल्या प्रोफेसर देवनाथ, संदीप व चमेलीचा पाठलाग केला. संदीप आणि चमेली प्रो. देवनाथचे बोलणे ऐकण्यांत इतकी तल्लीन झाली होती की अर्धा तास लपतछपत मागे येणाऱ्या आपल्या मित्रांकडे त्यांचे लक्षच गेले

नाही, जेव्हा प्रोफेसरांनी आपली कहाणी थांबवणी तेव्हा किशोर आपले आश्चर्य लपवू शकला नाही. - "आहा, किती सुंदर!" त्यावेळी तिघांनी मागे नज्जून पाहिले.

संदीप आणि चमेलीला त्यांना पाहून सानंद आश्चर्य वाटले. त्यांनी आपल्या आजोबांना मित्रांची ओळख करून दिली. ते आनंदित झाले व म्हणाले - "मला आश्चर्य वाटत होतं की आपल्या नातवंडांच्या मित्रांची भेट का होत नाही. किशोर, रोमा, माझ्यामुळे तुम्ही तुमच्या मित्रांना नेहू शकला नसाल तर मला माफ करा हो!" सर्वाने हसतमुख असणाऱ्या, मनमिळाऊ स्वभावाच्या प्रोफेसरांनी म्हटले.

"नाही, नाही, चूक करणाऱ्यांना आम्ही नुसतेच सोडून देत नाही. आपल्याला आम्हाला

पण कहाणी सांगावी लागेल. "रोमाने म्हटले, "का नाही? अवश्य सांगेन. कारण मला आता आपणही दोन नातवंडं मिळाली आहेत, मी त्याचं मूल्य चुकते करायला तयार आहे." प्रोफेसर हसत म्हणाले.

दुसऱ्या दिवशी प्रोफेसरांच्या कहाणी-सत्रात किशोर व रोमाने यांचे निश्चित झाले. पण ते त्यांच्या जॉर्ज व ज्यूदी नांवाच्या आणखी दोन मित्रांना घेऊन आले. संध्याकाळ झाली होती. संदीपच्या आई-वडीलांच्या घरासमोल्या मखमली लॉनवर ती सगळीजण बसली होती. पण त्याचवेळी लाऊडस्पीकरवर मोठ्याने सिनेमांतली गाणी ऐकू आली.

"नवरात्र असल्यामुळे दुर्गापूजेच्या उत्सवातली ही गाणी आहेत असं वाटतं," किशोर म्हणाला.

"दुसऱ्यांच्या भावनांची बिल्कुल कदर न करणामुळे हे असे होते. प्राचीन काळापासून असे उत्सव आले नि गेले. वर्षानुवर्षे लोकांनी देवीची पूजा-आराधना केली आहे. गीतांच्या रूपाने प्रार्थना करून देवीला आवडले गेले, परंतु कोणाच्याही भक्तीमुळे दुसऱ्यांना त्रास झाला नाही. आता लाऊडस्पीकरमुळे असे होते आहे. मोठ्या आवाजातली गाणी सांगतात की या उत्सवाचे आयोजन करण्याची संधी मिळेल तेव्हा तुम्ही अगदी अवश्य लक्ष द्यायला हवे

की तुमच्या कार्यक्रमांमुळे दुसऱ्यांना त्रास किंवा क्लेश होणार नाहीत." प्रोफेसर म्हणाले.

"ह्या दसऱ्याची परंपरा कशी व केव्हा सुरू

झाली, आम्हाला सांगात का?" रोमाने कुतुहलपूर्वक विचारले

"आपल्याला त्या जगाच्या आरंभापासून सुखात करावी लागेल. अध्यात्म आणि भारताच्या महान शास्त्रांचा जर तुम्ही अभ्यास कराल तर तुम्हाला समजेल की, सुष्टी एक अशी प्रक्रिया होती, की जिव्यांत अर्नत व असीम हे सीमित वस्तूंत लपून राहिले. हा एक लपंडावासारखा खेळ आहे. आप्मानुस्पर्धानासाठी

विश्ववत्सु

चांदोबा

15

सप्टेंबर 2000

असीम आत्मा असे करतो.

"ब्रह्मा या जगाचा निर्माता आहे. देव, अर्धदेव, असुर, वनस्पती इत्यादींच्या निर्मितीला ब्रह्मदेवांचा एक मुलगा वक्ष, हा जबाबदार होता. वक्ष्याची उत्पत्ती ब्रह्मदेवांच्या

उजव्या अंगठ्यापासून झाली होती. त्याचा विवाह ब्रह्मदेवांच्या ढाव्या अंगठ्यापासून निर्माण झालेल्या विरामीशी झाला होता. याच कारणांमुळे कदाचित् आजही बंधू वराच्या ढाव्या नाजूक वसते. त्याला पलास मुली होत्या. त्यांतल्या एकोणपन्नास मुलींचे विवाह दिव्य राक्षी असलेल्या देवता व ऋषीबरोबर झाले. त्यांच्यापासून प्रमुखाची उत्पत्ती झाली.

"दक्षाच्या सर्वात लहान मुलीने, सतीने, सप्टेंबर २०००

वडिलांच्या इच्छेविरुद्ध शिवाशी लग्न केले. या कारणांमुळे दक्षाने कधीही आपल्या मुलीला भाग्य केले नाही. नंतर त्वक्करच दक्षाने एका मोठ्या यज्ञाची तयारी केली. व त्याला सर्व देवतांना आणि ऋषीमुनींना निमंत्रण दिले, आपल्या सर्व मुलींना व जावई लोकांनाही आमंत्रण दिले पण शिवाला व सतीला बोलावले नाही. पण ही बातमी सतीला कळली व त्वक्कराजवळ कनखल गांवी ती आपल्या वडिलांच्या घरी गेली. आमंत्रण नसल्यामुळे शिवाने सतीला जायची परवानगी दिली नाही. पण आई-वडिलांच्या घरी जायला मुलीला निमंत्रणाची गरज नाही असे म्हणून सतीने जाण्याचा आग्रह धरला.

"दुर्दैवाने, सतीला पाहताचा दक्षाच्या रागाचा मारा चढला व शिवाचा अपमान होईल असे तो बोलू नमाला. तो म्हणाला की शिव वैशम्पया ठीकपणे करत नाही, तो भूत-प्रेतांचा स्वामी आहे, त्याला कुठलेही काम नीट येत नाही, त्याचे खाणें पिणें ठीक नाही.

"सती आपल्या नवऱ्याचा अपमान सहन करू शकली नाही. तिने यज्ञकुंडात उडी मारली, व ती जळून गेली. सर्वजण द्वा अनपेक्षित घटनेमुळे स्तब्ध झाले. सतीचे रक्षक वनून आलेल्या काही भुतांनी ही दुःखद बातमी कैलासला जाऊन शिवांना सांगितली. क्रोधित झालेल्या शिवांनी आपली एक जटा पृथ्वीवर टाकून दिली. त्यांतून वीरभद्र नावाचा एक हजार हात असलेला राक्षस प्रगट झाला.

"वीरभद्र दक्षाच्या कनखल नगरीत चांदोबा

असलेला राक्षस प्रगट झाला. त्याने भयंकर उपद्रव वायला सुरवात केली. यज्ञाचा नाश केला व आलेल्या सर्व निमंत्रितांना पुरेपूर करून सोडले. शिव देखील त्वरित तिथे येऊन पोहोचले. त्यांनी आपल्या विशूळाने राक्षाचे जोके कापून टाकले. शिवांचा राग शांत झाल्यावर एका नवऱ्याचे जोके त्या घडावर जोडण्यात आले.

"शिव सतीचे मृत शरीर आपल्या खांद्यावर घेऊन संबध देशभर भ्रमण करत राहिले. विष्णूने आपल्या सुदर्शन चक्राने सतीच्या शरीराचे तुकडे तुकडे केले, ते वेगवेगळ्या ठिकाणी पडले. खो तर सती ही वेनी भगवतीचा अवतार होती हे मोठ्या जाणकार ऋषीमुनींना माहित होते. त्यांनी जिथे जिथे सतीचे अवयव येऊन पडले होते, त्या त्या ठिकाणी त्यांचे एक पवित्र देऊळ बनवले. अशी पवित्र देवळे काश्मीरपासून कन्याकुमारी पर्यंत अनेक आहेत.

"त्यामुळेच भौगोलिक दृष्ट्या ही

भारतभूमी पवित्र मानली जाते. द्वा सर्व घटना इतक्या प्राचीन काळांत घडलेल्या आहेत, की भगवती देवीच्या एजेच्या प्राचीन काळची नक्की नोंद कुठेही नाही. हीच देवी, राक्षी, दुर्गा, काली, शंखी व आणखी कितीतरी नावांनी, गुणांनी व रुपांनी अवतार घेते.

"ही गोष्ट आहे का?" चपेतीने विचारले.

"गोष्ट म्हणता येईल, पण पौराणिक कथा म्हणणे अधिक उचित होईल. पौराणिक कथा ही प्राचीन कथा असते व त्यांत कुठलेतरी महान सत्य असते. अशा प्राचीन कथांच्या संग्रहांना व त्यांच्या अभ्यासाला पुराणशास्त्र म्हणतात. भारताचे पुराणशास्त्र खूप समृद्ध आहे." इतके बोलून प्रोफेसर आलेल्या काही प्रमुख व्यक्तींना भेटण्यासाठी उठून उभे राहिले.

"आम्हाला आणखी काही पौराणिक कथा केव्हां सांगाल तुम्ही?" अशोकने विचारले.

"तुमची इच्छा असेल तेव्हा" प्रोफेसर हसत म्हणाले.

या महिन्यांत जन्मलेली श्रेष्ठ व्यक्ती

डॉ. सर्वपल्ली

राधाकृष्णन

डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांचा जन्म ५ सप्टेंबर १८८८ रोजी झाला. भारतीय तत्त्वज्ञानाचा जगांत प्रसार करणारे ते सर्वश्रेष्ठ तत्त्ववेत्ते होते. नंतर त्यांनी भारताचे राष्ट्रपतीपद भूषविले.

डॉ. राधाकृष्णन यांची वैदिकप्रमाण काकीरंद प्रेसिडेन्सी कॉलेज, मद्रास, इथे तत्त्वज्ञानाचे प्राध्यापक म्हणून सुरु झाली. त्यानंतर त्याच विषयाचे प्राध्यापक म्हणून ते कलकत्ता विद्यापीठांत गेले. १९३६-१९३९ या काळांत इंग्लंडमध्ये ऑक्सफर्ड युनिव्हर्सिटीत त्यांची पौर्वात्य धर्माचे प्राध्यापक ही बहुमानाची नेमणूक झाली. त्यानंतर १९४८ पर्यंत बृनारस हिंदू विद्यापीठाचे उपकुलसचिव म्हणून त्यांनी काम पाहिले.

हा नेल्सोन्स, त्यांची एक सनॉच श्रेणीचे विद्वान व उत्कृष्ट जेते म्हणून देश देशविदेशांत ख्याति पसस्वी होती. १९४९ मध्ये ते युनेस्कोचे अध्यक्ष झाले. भारत आता स्वतंत्र झालेला होता. कांही अति महत्वाच्या देशात स्वतंत्र भारताची बाजू समर्थपणे मांडणारा एक श्रेष्ठ प्रयत्ना ह्या होता. डॉ. राधाकृष्णन यांना भारताचे राजदूत म्हणून सोव्हिएट संघात (जो आता अस्तित्वांत नाही) म्हणजेच रशियांत, पाठवले गेले. त्यावेळेस तिथे स्टॅलिनची राजवट होती. स्टॅलिन हा अतिशय आडमुठा व कठोर नेता होता. परंतु डॉ. राधाकृष्णन यांची गाढ विद्वान आणि धोऱ्णी धृष्टी पाहून स्टॅलिन बराच प्रभावित झाला होता. डॉ. राधाकृष्णन

यांच्याबद्दल त्याला आदर व कौतुक वाटत असे. ह्यामुळे भारत व रशिया या दोन्ही देशांत सामंजस्य व मैत्री निर्माण झाली.

भारतातून एका श्रेष्ठ उपराष्ट्रपतीची निकड होती. त्यावेळेस डॉ. राधाकृष्णन यांनी ते पद स्वीकारले. १९६२ मध्ये ते भारताचे राष्ट्रपती झाले. १९६७ मध्ये ते निवृत्त होईपर्यंत राष्ट्रपतीपदाची प्रतिष्ठा व सन्मान राखून त्यांनी हे पद सांभाळले.

त्यांनी लिहिलेल्या अनेक पुस्तकांपैकी "भारतीय तत्त्वज्ञान" हे सर्वाधिक लोकप्रिय पुस्तक आहे.

१९७५ मध्ये डॉ. राधाकृष्णन यांचे निधन झाले. ५ सप्टेंबर हा त्यांचा जन्मदिन आता सान्या भारतादेशांत शिक्षक-दिन म्हणून उत्साहाने पाळला जातो.

सुवर्ण सिंहासन

9

(आजपर्यंत : प्रत्यक्षजाची कथा संपवून दुसऱ्या सालभेजिनेदेखील मिजस दत्ताला प्रश्न विचारले. त्याने त्यांची बोवड उल्लेखिली आणि सुवर्ण सिंहासनाच्या बुसऱ्या पामरीवर चढण्यावर तो लापक ठरला. तेव्हा तिराई सालभेजिना न्यायवेची दिने विजयवत्ताला एक कडाणी सोपविली. त्यान सुभद्रा देशाचा राजा त्यासर्वर्धन आदर्श न्यायमांडी प्रसिद्ध होता. त्याच्या दरबारांत न्याय वागण्यासाठी दोन भिन्न आले आणि दोघांनी आपापल्या दृष्टीकोनातून आपली बाजू मांडली. वीर नंदाचम्य व्यक्तिने आपला भिन्न चंद्र पायावर आरोप खादता की त्याने बहानापणीय आपल्या मुलीचा निवड वीरच्या मुलाशी करणयाचे वचन दिले होते. परंतु आता चंद्र श्रीमंत झाला अखत्यारुद्ध गरीब वीरच्या मुलाशी तो मुलीचा विवाह करणयात तयार नव्हता. यमर खजले चंद्रला आपली बाजू मांडण्यास सांगितले. त्यानंतर...)

चंद्रने महाराजांस दिनयपूर्वक प्रणाम केला व म्हटले, "वीरने जे काही माझ्याबद्दल समजितले आहे, ते अगदी खरं आहे. परंतु आपले म्हणणे सिद्ध करण्यासाठी खऱ्या गोष्टीवर खोटेपणाचा इतका मुलामा त्याने दिला आहे की खरी हकीकत झोपती गेली आहे. त्याचे बोलणे ऐकून प्रत्येकाला जख वाटेल की त्याच्यावर अन्धाध होत असून पूर्णवणे नीच बोवी आहे.

"वीर व मी लहान पयापासूनचे मित्र आहोत

हे खरे आहे. मैत्री कायम टिकावी म्हणून आपण एकमेकांचे व्याही-संमंथी बनावे असे आम्ही ठरवले. मग हा विचार टाळण्याचे कारण तो गरीब आहे आणि माझी परिस्थिती सुधताली आहे हे काही. त्याचं खरं कारण आहे - आम्हा दोघांच्या बायकांच्या राहणीमानात आणि विचारसरणीत जमीन - आस्मानाचा फरक आहे. हा विवाह न करण्याचे हे खरे कारण आहे."

चंद्र पुढे म्हणाला, "माझी पत्नी जानकी-

लक्ष्मी गावत्री

कष्टाळ, काटकसरी असून आपल्या कुटुंबाचा उत्कर्ष पाहण्यास आहे. मी जे काही मिळवतो त्यांतील अर्धा भाग शिल्पक टाकून अर्धा भाग ती घराब्यासाठी वापरते. फावल्या वेळांत पापड करून विकते. श्रीमंत लोकांच्या घरी थोडे फाव काम करून जास्त पैसा मिळवण्याचा प्रयत्न करते. शिल्पक टाकलेले पैसे ती घ्याजाने उधार देते व उत्पन्न वाढवण्याचे प्रयत्न करते. तिच्या बुद्धी, चतुर्ताई व कष्टामुखी आज आम्ही सुखी व संपन्न आहोत. मी पण तिच्यापासून सतत कष्ट काढण्यास शिकलो. आमच्या दोघांच्या सहबारांत आमची मुलगीदेखील अतिशय कामसु झालेली आहे. आम्ही तिचे कामांत मग्न राहून आपले जीवन सुखमय व जास्त धांगले बनवण्याचा प्रयत्न करतो.

“वीरच्या पत्नीचा, कनकाचा स्वभाव माझ्या स्फुटेंबर 2000

पत्नीच्या स्वभावाच्या अगवी उलट आहे. ती आळशी व बेजबाबदार बाई आहे. आपल्या नवऱ्यासाठी व मुलांसाठी स्वयंपाक करायला देखील ती नावूष असते. अर्ध्या शेंराचा भात करण्याऐवजी ती एक शेंराचा करून ठेवते. घराब्याबाटे तसा, विचार न करता, करते. तिचा नवरा जे कमावून आणतो ते उधळपट्टी करून खर्चून टाकते. त्याला जास्त पैसे आणण्याचा तगळा लावते. स्वः काढ करून घरांतल्या मिळकतीला हातभार लावावा हे तर दावा! तिची मुलेही घराकामांत मदत करीत नाहीत. मळकट कपडे घालून गडोगडी भटकत फिरतात. त्यांच्याकडे तिचे लक्षही नसते.

“सुवातीला या त्यांच्या वागणुकीकडे आम्ही दुर्लक्ष केले, कारण मी घरांतल्या वडीलघाण्या मंडळींच्यासमोर शब्द दिलेला होतो. म्हणून आमच्या भाची जांबयाला, सारंगला पुढारण्याचा आणि त्याला उबोगी बनवण्याचा आम्ही निश्चय केला. माझ्या पत्नीने या दृष्टीने अनेक प्रयत्न केले. पण सारंगक त्याचा कांहीही परिणाम झाला नाही. तो काम टाळत असे, त्याच्यावर काम करण्यासाठी जर दडपण आणले तर त्याची आई नाराज होत असे. माझ्या पत्नीक ती उलट आरोप करायची की पैशाच्या घर्मेडीत सारंगला माझी पत्नी सतावते, आणि त्याला अपमानित करते. वीरच्या बापकोता वाटायला लागसं की आम्ही त्यांच्या मुलांना आईवडिलांपासून वेगळा करतो आहोत. त्यांचे हे विचार बवसतील आणि आमचा हेतू तक्षांत घेऊन आपली चूक ते मानतील अशी आम्हाला अजूनही आशा होती. पण शेवटी आम्ही निराश झालो.

“आता सारंग सतरा वर्षांचा तरुण आहे.

चांबोबा

तरीसुद्धा जीवनमानन सुधारता येऊ शकलेला आहे. गांवातल्या उनाड तरुणांच्या संगतीत दिवसभर ताडी पित्तो आणि जुगार खेळतो. तरीसुद्धा त्याचे आईवडील त्याला कांहीच बोलत नाहीत! असल्या आळशी, बेजबाबदार, वाईट संवयी असलेल्या तरुणाशी, माझ्या सुशील आणि उद्योगी मुलीचा विवाह करून, माझ्या हाताने मी तिचे नुक्तराग करे कर्ह? वापल्या डोक्यादेखत तिच्या आसुण्याचा सत्यानाश कसा कर्ह? ही परिस्थिती वाढून गांवातल्या सृष्ट आणि अनुभवी वडीलघाण्या मंडळींनी माझी बाजू घेतली आहे व माझा निर्णय योग्यच मानता. पण वीर माझ्या संपत्तीच्या लोभाने ही वस्तुस्थिती छोट्या प्रकारे रंगवून सांगतो आहे. गांवाकडील पैशाच्या लोभाने माझी बाजू पेट आहेत असं तो म्हणतो परंतु खरी गोष्ट अशी आहे की माझी संपत्ती व माझा निर्णय यांचा कांहीही संबंध नाही. आम्हाला वीर व सारंग ह्यांच्या गरीबीची धुणा नाही. राग आहे तो त्यांचा आळशीपणा, बेवगम वर्तन व वाईटराईट संवयी यांचा!” एवढं सांगून चंद्र गप्प बसला.

महाराजांनी चंद्रचे भाषण लक्षपूर्वक ऐकले. क्षणभर त्यांनी दोघांकडे नीट न्याहाळून पाहिले. चंद्रचा पोशाख साधा, स्वच्छ होता. बेहरा शांत होता. वीरचा पोशाख कळकट होता व केस विस्कटलेले होते. त्याच्या डोक्यांत भिती होती व तो बावलेला दिसत होता.

वीर आवेशांत कांही बोलणार होता. पण महाराजांनी त्याला शांत राहण्याची धूप केली आणि चंद्रला विचारले, “आतां मुलीचा विवाह कुणाशी करण्याचा विचार आहे?”

चांबोबा

“महाराज! आजपर्यंत मी ही गोष्ट गुप्त ठेवली होती. पण आपण जेव्हा हा प्रश्न विचारला आहे तेव्हा त्याचे उत्तर देणे माझे कर्तव्य आहे. माझ्या मेव्हण्याचा मुलगादेखील सारंग एवढाच आहे. तो सर्व दृष्टीने माझ्या मुलीसाठी योग्य आहे. तो साक्ष स्वभावाचा आहे. त्याला कोणतीही वाईट संवय नाही. तो कष्टाळ अर्ग होताचोचो सारे काम जाणतो. अभ्यासांतही तो हुशार आहे. त्याच्या आईवडिलांना हा संबंध पसंत आहे. मुलगा व मुलगी या विचारार्थी सहमत आहेत.” चंद्रने स्वबिस्तर सार कांही स्पष्टपणे सांगितले.

चंद्रचे बोलणे ऐकून वीर पुन्हा आवेगाने कांही बोलणार होता. पण महाराजांनी त्याला थांबवले आणि म्हटले, “हवें रागवायचे किंवा दांबगेपणाचे कांहीच कारण नाही. तुम्ही दोघांचे म्हणणे मी ऐकले

21

स्फुटेंबर 2000

आहे. आता दोघेही शरतपर्णे बसत."

त्यनंतर महाराजांची परवानगी घेऊन मणिकर्ण या विदेशी व्यापाऱ्याने आपली तक्रार ऐकवली.

"महाराज! इथून थोडे दूर असलेल्या सिद्धीपंचा भी एक नागरिक आहे. माझे बडील एक मोठे व्यापारी होते. त्यांच्या इच्छेनुसार मी लहानपणापासूनच व्यापाराच्या कामात त्यांना भवत करू लागलो. पण मला त्या कामाची विशेष आवड नव्हती. म्हणून मी भित्रंबरोबर हिंजायला निघून जात आहे. परंतु अचानक माझे बडील बाले व त्यांचा व्यापार मला संभाळावा लागला. ब्रेवोवेडीं त्यांच्या मित्रांनी मला मार्गदर्शन केले. त्यांचा व्यापार गीट चालवून वाढवण्याचा मी खूप प्रयत्न केला, माझी महत्वाकांक्षा समुद्रपार व्यापार करायला अशी होती. माझ्या बडिलांच्या

सप्टेंबर २०१०

हितचिंतकांनी व माझ्या आईनेदेखील या व्यापाराला मनाई केली होती. पण माझा मात्र ठाम विश्वास होता की समुद्रावर केलेल्या व्यापारांत मला शंभरपटीने फायदा होण्याची संधी आहेच, त्याशिवाय तो व्यापार रोमांचकारी व धाडसाचा आहे. पण आता मला कळतंय की ती माझी फार मोठी चूक होती.

"मार्ची नेटांतून मी स्वस्त किंमतीत सुगंधी द्रव्ये, नारळ, सुंभ आणि इस्तेवताच्या अनेक वस्तू खरेदी केल्या. हा माल एका व्यापारी जहाजावर लादून मी बंदरातून निघलो. वाटेत अनेक बंदरातून आणखी सुंदर व आकर्षक वस्तू खरीदल्या. तोपर्यंत वाटेत काही त्रास झाला नाही. मी एक मोठा समुद्रावरचा व्यापारी झालो आहे असा माझा विश्वास पक्का झाला.

"बहाजाचा प्रवास पुढे सुरू होता, जहाजावरच्या काही व्यापाऱ्यांना आपला माल विकण्यासाठी सुभद्रा देशात कांही दिवस थांबायची इच्छा होती. त्यांनी मलादेखील सहा विता की माझ्या मालाला इथे बरीच मागणी आहे आणि मी आणलेल्या वस्तूंना वाढेल ती मरमसात किंमत मिळू शकेल, आमचे जहाज तिथे एक आठवडा थांबणार होतं. पण सगळा माल विकण्यासाठी पारत दिवस लागले असते, खार काहीजणांनी कल्पना सुचवली की माल ठेवण्यासाठी भाड्याने जागा मिळतात तिथे माल ठेवावा

"तोपर्यंत जहाज सुभद्रा देशाच्या बंदराला लागले होते. मी अजून कांहीच ठरले नव्हते, माझी द्विधा प्रस्थिती होती. माल उतरवावा की नाही अशा विचारांत असताना मला स्तगुम दिसला"

२२

चांदोदा

असं म्हणून त्याने स्तगुमाकडे बोट दाखवले.

महाराजांची नजर पडताच स्तगुम उभा राहिला व त्याने त्यांना अभिवादन केले.

स्तगुम सुभद्रादेशाच्या राजधानीत राहात होता, तो नगरातला फार घबुर व अनुभवी व्यापारी म्हणून प्रसिद्ध होता. महाराजांनी त्याला गीट न्याहाळले व आपली मान हलवून मणिकर्णाकडे आपली मित्रांवि पुढे सांगण्याची खूण केली.

मणिकर्ण म्हटले, "महाराजा स्तगुम खरंच एक फार धोरणी व्यापारी आहे. मी गोंधळून गेलो आहे हे पाहून मी समुद्रव्यापारात नवशिका आहे हे त्याने तगेंच ओळखले. ती तरबडती व माझ्याजबळ आला आणि त्याने स्वतःचा परिचय करून दिला. माझ्या व्यापाऱ्याबद्दल त्याने चौकशी केली. मी त्याला प्छाव्या व्यापारी आपल्या भागीदाराला सांगतो त्याप्रमाणे सगळे कांही खातेच सांगितलं. त्याच्या सचोटीबद्दल मला थोडीसुद्धा शंका आली नाही. ही बहुतेक माझी दुसरी चूक होती.

"माझ्याकडून सारी हक्कित समजल्यानंतर तो मोठ्या आपुलकीने म्हणाला, "बेटा, आठवड्यांमरत इतक्या सगळा माल विकता जाणें कांही शक्य होणार नाही. तूं पछेरी आहेस, त्यामुळे इथे स्थानिक लोक तुला फसवण्याचा प्रयत्न करतील. घेथील राजासाठी पडत समजण्यास तुला वेळ लागेल. पण त्यासाठी तुला गोदाम भाड्याने घ्यायचं म्हणजे ते खूपच महंग पडेल. आणि ते सुद्धा, राजाहोशिवाय विदेशी व्यापाऱ्यांना गोदाम देता येत नाही. राजाची परवानगी काढायची म्हणजे त्यालाही खूप वेळ लागण्याची शक्यता आहे. तुला पाहिल्यावरच मला चांदोदा

कुणाच ठाऊक, पण तुझ्याविषयीं आपुनकी निर्माण झाली. मीही एक व्यापारी आहे आणि माझ्याकडे माल ठेवण्यासाठी जागादेखील आहे. तुझा माल माझ्या घराजगतच्या गोदामांत सुरक्षित राहील. तुही माझ्या घरी पाहुणा म्हणून राहा. तुझ्या व्यापारांत माझ्या मदतीची आवश्यकता वाटली तर तीही भवत मी करू शकेल. तुझा माल आरामांत विकून तूं आनंदाने घरी परत जा."

हे त्याचे गोड बोलणें ऐकून मला वाटलं की देवाने माझ्या मदतीसाठीच याला पाठवला आहे. मला मनांत काडीमात्र संशय आला नाही. मी जहाजावरून माल उतरवता व गडकांत भरून त्याच्याबरोबर त्याच्या घरी घेऊन गेलो. घरी गेल्यानंतर त्याने नोकरांकडून माल उतरवून एका खोलीत ठेवला. त्याला फुकट लावून त्याची किंती

२३

सप्टेंबर २०१०

त्याने मला विली.

"त्याच हे असोच प्रेम पाहून मला वाटत की माझ्या सख्खिताच्या आत्मा त्याच्यात शिरला आहे आणि परदेशात सुद्धा मला पावलोपावली प्रेमळ मार्गदर्शन करीत आहे, माझ्या आनवाला पाराचा उरला नाही स्नान केल्यानंतर त्याने मला रुप्यात भोजन दिले. शकल्यामुळे मी गाढ झोपलो सध्याकाळपर्यंत मला जाग आली नाही

रात्री मनोरंजनाच्या निमित्ताने तो मला मिलासमदितात येऊन गेला तिथे दुसरे नर्तकीचे नृत्य चालू होते प्रेक्षकांचे मदिरापान चालू होते व त्या न्योन चेष्टाभरकरीही चालत होती

"हे वातावरण मला नवे नव्हते बुडिलाच्या बरोबर व्यापाराचे काम शिकत होते, तेव्हा मीदेखील कधीमधी विलासमदितात जात होतो पण सप्टेंबर २०००

जेव्हा कामाची पूर्ण जबाबदारी माझ्यावर पडली तेव्हा मी या मदिरापानासून लांब राहू लागलो त्या रात्री पुन्हा एकदा बऱ्याच दिवसानंतर मी आलो होतो म्हणून पूर्वीची वृत्ती उफाळून आली मदिरापान करत नर्तकीच्या नृत्यामधी मी तल्लीन झालो रत्नगुप्त मात्र शांतपणे नृत्य पाहून होता त्याने मदिरापान केले नाही किंवा नर्तकीच्याबरोबर धडाम्फकरीवृत्तीत केले नाही त्याला घरी लवकर घासकी इच्छा होती, पण मला तिथे घासपायी इच्छा होती माझ्यासाठी तीही निध थावला तिथे जो काही खर्च झाला, तो सगळा खर्च रत्नगुप्ताने केला मला त्याने खर्च करू दिला नाही

परत येताला वॉरंट त्याने म्हटले, 'मणिकर्ण, तुझा माल विकण्यास तुला ब्याच ग्रास पडणार आहे त्यासाठी नुतासदत करण्यासाठी मीच तुझा माल खरेदी करतो बाझ्या मालापेक्षा तुझा माल तिराळा आहे. पण मला छात्री असे की तज्ज्ञ व्यापाऱ्यांना तुझा माल विकून थोडाफार तफा मी कमवू शकेन तुला काम वाटत!'

त्याचा विचार ऐकून मला फारच आनंद वाटला मी धुवीत होतो त्यामुळे विचार न करताच मी त्याला हौकार दिला आणि घरी जाऊन मी निश्चित मनाने झोपी गेलो

सकाळी जागा झालो तेव्हा रात्रीच्या सोयऱ्यावर मी नीट विचार करू लागलो आघोळ झाल्यानंतर न्याहारीच्यावेळी मी त्याला म्हटले, 'रत्नगुप्ती तुम्ही यला खूप मदत केली आहेत आणि तुमच्यावर माझा पूर्ण विश्वास आहे तरीदेखील, तुम्ही माझा सारा माक का खरेदी करणार आहात? मला हे जाणवपाची इच्छा आहे

चांदोबा

आणि जर तुम्हीच माझा माल घेणार असलात तर मालाची अर्धी रक्कम तुम्ही मला आगाऊ दिलीत तर बरे पडेल कारण आता माझ्याजवळ फारसे पैसे शिल्लक राहिलेले नाहीत

मझ्या बोलण्यावर तो नाराज होऊन म्हणाला, "अजून तर तुझ्या मालाचा इथल्या बाजारात काय भाव येईल मी चौकशी मी केलेली नाही तरीही मी बांध खरेदी करण्यास तयार आहे आज बाजारात जाऊन मी मालाच्या भावाची माहिती काढून येईन तोपर्यंत माझ्याजवळ हे बहा हजारा रुपये आहेत, ते ठेवून घे सध्याकाळपर्यंत आणखी काही पैशांची जमवाजमव करतो कारण हा व्यापारातील व्यवसायीचा व्यवहार आहे म्हणून या कामावर तू सही करून ठेव. वेळ मिळाला की त्यावरचा मजकूर सचिस्तर लिहीन "

असे म्हणून त्याने मला बहा हजारा रुपये व एक साधा कारा कागद दिला मी रुपये घेतले व कागदावर सही केली त्यानंतर दिवसभर रत्नगुप्त आपल्या धबांच्या कामांत गुंतलेला होता मी देखील शहरात हिंडत फिरत होतो ऊपुरुतेच्या पोटी मी माझ्या मालाच्या भावातबधी बाजारात चौकशी केली माझ्या मालाला इथे भरपूर मागणी होती आणि माझ्या देशांतल्या भावापेक्षा इथे त्याला दसपट किंमत मिळणार होती एका महिन्यानंतर होणाऱ्या बसतोत्सवाच्यावेळी तर माझा वास्त वाढले अगते

मला जेव्हा हे सारं समजले तेव्हा मी आपल्या वयाला वीस वेऊ लागलो रत्नगुप्ताना सारा माल विकण्यापूर्वी मी बाजारात चौकशी कां केली नाही? मला याच फार वाईट वाटले आणि मी चांदोबा

दळदळत बसलो रत्नगुप्ताने बाजारभावाची कल्पना होती तरीदेखील खरी कलुस्थिती लपवून त्याने मला धांका दिला याबद्दल माझी खात्री पटली बाजारांतल्या इतर व्यापाऱ्याजवळ मी रत्नगुप्तानेही विचारपूस केली तेव्हा तो अतिशय प्रामाणिक व विश्वासपात्र व्यापारी आहे असे मलाही सांगितले मला काहीच बळकता मी नोंधवून गेलो व घरी आलो

'रत्नगुप्त खरी माझी वाट पहात होता मला पाहून तो म्हणाला 'एकटाच कुठे रे गेला होतास मणिकर्ण?'

मी माझ्या ममातली रुबलख त्याला सांगितली आणि स्पष्टपणे विचारले 'माझ्या सर्व मालाबद्दल तुम्ही मला किती पैसे देणार आहात?'

'त्यावर चरफून रत्नगुप्ताने लगेच उत्तर दिले

२६

सप्टेंबर २०००

“काय बोलतो आहेस तू मणिकर्ण? तुझ्या मलाबद्दल तू पुरे चाव्हीस हजार रुपये वसूल केले आहेस आणि वर उबट मलाच विचारतोस की मी किती पैसे द्यायचे आहेत? काय मदिरापान करून आला आहेस की काय? म्हणून काहीनही नरकतो आहेस!”

त्याच हे बोलणे ऐकून मी थक्क झालो! माझे शरीर दगडासारखे निर्जीव झाले. त्याने प्रला मही काण्यासाठी जेव्हा कागद दिला होना, ते कोरा होना परा आता मात त्यावर स्पष्ट अक्षरात लिहिलेले होते की मी माझा सारा माल त्याला चाळीस हजार रुपयांना विकलेला आहे. ती त्या कागदावर खरे लेख लिहील या विश्वासावर मी मही केलेली होती. पित्यासारखी माया करणारा हा गृहस्थ अशा प्रकारे विचसतेइच्छया मला नुसतं फायरील अशी मी कधी कल्पनाही केलेली नव्हती मला तेव्हा कळले की व्यापार कुणावर विश्वास ठेवणं, बंसावध व निष्काळजी रहाणं हे मूर्खपणाचे आहे आणि व्यापारी

सप्टेंबर २०१०

26

चांदोल

आचारसंहिताच्या विरुद्ध आहे, मी स्वतः लश्च दोष दिला मला माझ्या चुकीबद्दल पश्चात्ताप झाला असा कपडाल बद्धतु काम उपयोग? मी बाजारात जाऊन लोकांचा जीव तोडून सांगितले की रत्नगुतात मला फसवून लुटले आहे वरतु कुणीही माझ्यावर विश्वास ठेवला नाही माझ्या बाजूने कुणी बोललेदेखील नाहीत उलट मलाच ने विश्वासाघातकी व दगाबाज म्हणू लागले

“महाराज, बोवटी निराश हाऊन मी आपल्या
न्यायसभेत हजर झालो आहे. आपल्या जज्यात एका
विदेशी असह्य नमरिकाला न्याय मिळेल आणि
मला माझा मात परत केला जाईल अशी मी आशा
करतो

‘हो महाराज! अणखी प्रक. गोष्ट ! न्या खोलीची
माझा मात ठेपलेला होता, त्या खोलीची
कितीही खोली हरवून टाकलेली आहे आता माझ्या
नशिबाने निकाल आपल्या हातांत आहे. आपले
हे लाबलचक पियादीचे भाषण संपवून मणिकर्मा
गप्प बघला

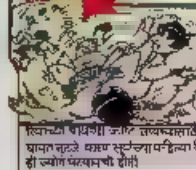
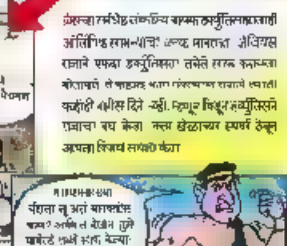
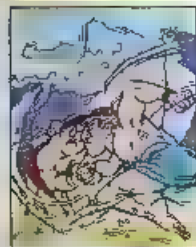
ऑलिंपिक्स साठी खास सदर

ओहो ..
ऑलंपिक्स!

सादर श्रुती चन्द्रमामा

प्रायोजक
SCHOLNET

एक प्राथमिक
nutrine

[illegible]

मांवाया

17

सप्टेंबर २००७

एतत्तु ज्ञानैर्वाच्यं तत्कालं तदनुज्ञांभी ॥३॥ दशरुन्तागामे इषिष्ठः राजाने मे मर्मन
अपहृष्टो गतायता मिथिले रैवाचे अप्रभा मनुष्यामर्तां त्यामे ते वचनं विल
होमं

सप्टेंबर २०००

28

चांदीचा।

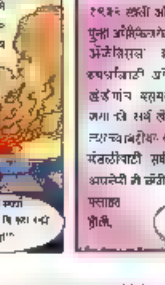
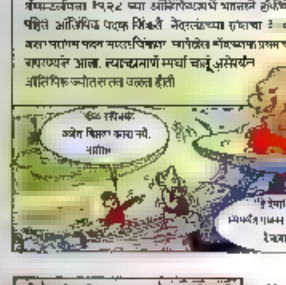
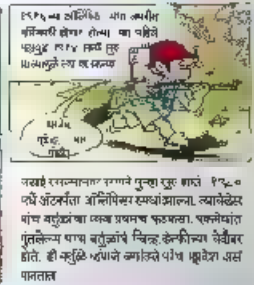
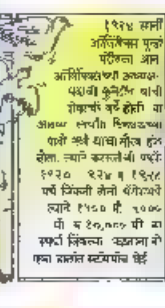
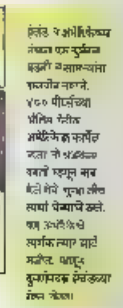

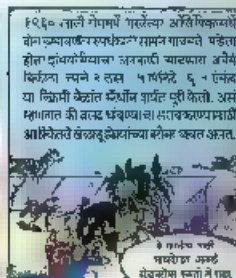
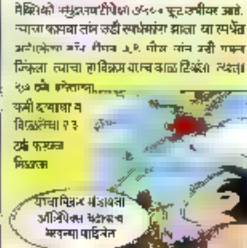
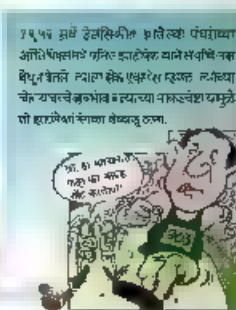
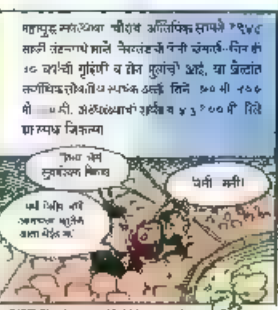
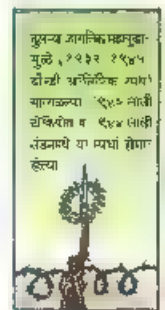
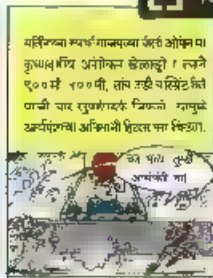
पांचवीं

29

सप्टेंबर २००९

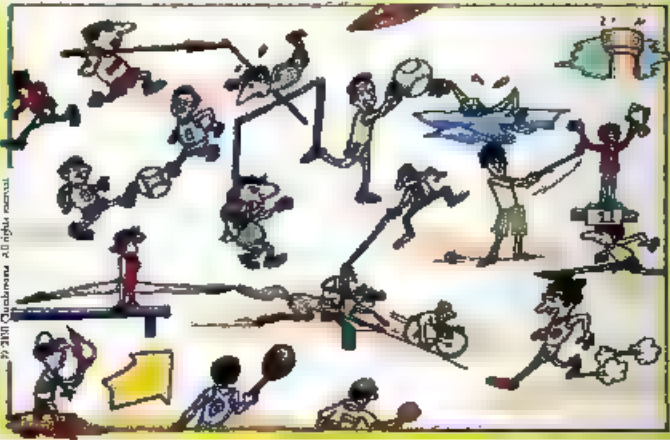

 <p>कोरिया</p>	 <p>कोस्ट</p>	 <p>शेवोटी</p>	 <p>अन्ना दिवू नि प्रिती</p>
--	--	---	---

मार्ग शोधा

अमिनवर ऑलिंपिक ज्योत प्रज्वलित करण्याची महान कामगिरी साधकलेली आहे. पण मैदानात प्रवेश करण्यानंतर तिथे त्रिनिवळ्या क्षेत्राच्या स्पर्धा चवकू आहेत. त्यामुळे तो आधीच गोष्टीतून गेला आहे. या गडबडीतून मार्ग शोधायला तुम्ही त्याला मदत करू शकाल का?

उत्तरे

मित्र प्रश्नोत्तरी

१. दिलेले स्वर्धकाच्या दृष्टांतली खाडी पहा ना!
२. जलद पावणे
३. कसले
४. कचरी

योग्य जोडी

१. बॉल्डी - कुवा - १९७६ ऑस्ट्रेलिया, कॅनडा
२. ओधी - मांजर - १९९२ बार्सिलोना स्पेन
३. होदोरी - चिला - १९८८ - सोल बर्लिंग बोस्निया
४. ऑली बुकावा - मिस्री - रूयिडा आणि शिद्ध - पॅटिस्त ही २००० सिडनी ऑलिंपिक्सची दुरुक चिन्हे आहेत

विसराळूपणा

एका गावात वाहतय नावाच्या कागदाच्या व्यापार करणारा एक व्यापारी रहान होता. एक दिवस तो काही कामानिमित्त ग्रामस्थिकाऱ्याला भेटायला गेला. वाटेत त्याने दोन माणसे जोरजोराने भाडत असलेली पाहिले. गावातली थरीच माणसे त्यांचा हा तस्माराग पडत उभी होती. धासवला अशा भाडणे पाहिली की त्याच्या मध्यात पडून त्याची भाडणे मिटवण्याची भारी होस होती. त्यामुळे त्याने जेव्हा हे भाडण पाहिले तेव्हा तो सगळे गर्दीतून बाट काढत भाडणाच्या माणसांजकळ गेला व त्यांना रागावत सोड्या भ्रवाजाल म्हणाला, - "हे काय घाललेय तुमचं रसत्यावर वंजन मोठ्ठमोठ्याने का एवढे भाडलाय?"

भाडणाच्यावरचा एकाचे मस एका व दुसऱ्याचे नाव मग असे होते. त्या म्हणाला - "माझ भाण साच सासर एकाच गंधान आहे. काही महिन्यांपूर्वी बांध्या मेळण्याने त्याला एक हजार रुपये उधार दिले व सांगितले की ते रुपये मला पात का म्हणून फग मगने. पैसे तर पात केले नाहीच पण त्याविषयी एक शक्यसुद्धा तो माझ्याशी काही बोलला नाही. आता जेव्हा दोन दिवसांपूर्वी माझ्या मेळण्याने विचारले की

मगने मी दिलेले एक हजार रुपये तुला पात केले की नाही, तेव्हा मला ही गोष्ट समजली. आता मी व्याजासकट पैसे मागत आहे आणि हा वेईमान पैसे सायलाच तयार नाही.

मग हात जोडून विनवण्या म्हणाला "महोदय, हे खर आहे की मी (गच्छा) मेळण्याकडून एक हजार रुपये घेतले होते पण मी वेईमान नाही. सासरी बाऊन आल्यावर घरच्या विविध कामात इतका गुंतून गेलो की लागला हे सांगायला विसरून गेलो. मी पैसे परत घेण्याला नेकार देत नाही पण हा व्याजसुद्धा बांधला हवं म्हणतोय मी व्याजावर पैसे उधार घेतले नव्हते, त्यामुळे व्याज वे म्हणणे उचित नाही पण हो. मी सांगानला विसरलो म्हणून मला भाक कात, आणि एक हजार रुपये द्यायलाही मी तयार आहे."

'अरे वा रे, नुस्त विसरलो म्हणून सांगून काम नाही होणारा दहावीस रुपयांची गोष्ट असली तर हक्कत गव्हती पण ही हजार रुपयांची गोष्ट आहे. नकीच पात काहीतरी गडबड आहे. या म्हणाला

एक हजार असले की एक लाख, जेव्हा एखादी गोष्ट विसरून जाते, तेव्हा लाखो रुपयांचं नुकसान होत

हा बिसरण्याला नियम किंवा कायदानं नियमण
वास्तव येतं की? वास्तव म्हणाला,

त्यावर गर्दीत कुणीतरी मोठ्याने आवाज दिला
‘हो, हो, शाखाद्वारे नियमण घालता येतं’

वासवन आवाजाच्या गोंडाकडे एक तीक्ष्ण दृष्टी
गमून त्याला म्हणले “बिसरान्णूणा हा मनुष्याचा
एक स्वाभाविक दोष आहे. माझेच उदाहरण घ्या
ना. आज मकळी आघोळ करताना गळ्यातली
सोन्याची साखळी मी विहीरीच्या कड्यावर ठेवली
आणि नंतर ती घ्यायलाच विरारलो. अन्ना द्वये
रुन्त्यात आठवण झाली त्याची किंमत दोन
हजारपैक्षा जास्त आहे. जर मला अन्ना कुणी
मिथ्यात की साखळी का विसरलास, तर मी काय
उत्तर देऊ शकतं? वास्तव म्हणाला मग त्याने
सांग आणि मंगला समजावून त्यांच्यामधले भांडण
आणि गैरसमज दूर करून टाकला, आणि तो
अपहत्या भ्रमालाही निवून गेला.

जव्हा तो आपले काम संपवून घरी परत आला
तव्हा त्याच्या बायकांनी त्याला विचारले - ‘तुमच्या
गळ्यातली मांभ्याची साखळी कुठे आहे?’

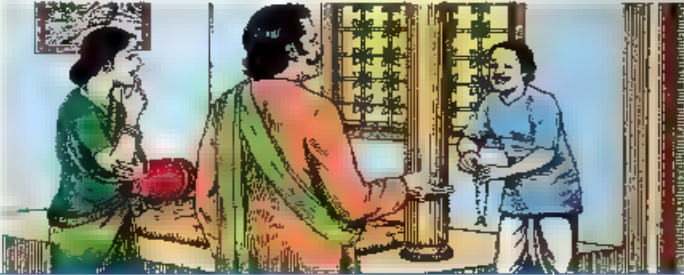
सकळी आघोळ करताना विहीरीच्या
कट्यावर विसरून गेलो लियेच असले बायब
म्हणाला

अहो, पण आताच पंधरा मिनिटापूर्वी कुणीतरी

एक माणूस आला होता व तुम्हीच विहीरीच्या
कट्यावर विसरलेली साखळी विचारली आहे म्हणून
येऊन गेला’ त्याची बायको काळजीच्या सुरात
म्हणाली

वासवला कळत की गर्दीत उभ्या असलेल्या
कुणीतरी चलाख माणसान आपण मोलनेलं देऊन त्याचा
दोष्य तो हायदा घेतला आहे. तो मनोमन अतिशय
उदास झाला. त्याला वाटलं मगाच्या बिसरान्णूणमुळे
रंगाचे ज्वरामुद्धा नुकसान झालं नाही पण माझ्या
बिसरान्णूणमुळे मात्र माझंज आठवण वगैरे संपल्याचं
नुकसान झालं आहे

त्यावेळीं एक तरुण धावत त्याच्याजवळ आला
व म्हणाला - ‘साहेब मी रंगाच्या नोक्याचा मुलगा
आहे. आता खोखरच गवारांनी लहान मोठी भांड्या
मिठक्यास व गैरसमजणी दूर करण्यास योग्य आहेत
आमण सर्वांसमोर आपल्या बिसरान्णूणाचा स्वीकार
केलात. आपण खोखरच आपली सोन्याची साखळी
विहीरीच्या कट्यावर विसरला आताही की कस्य हे
पाहण्यासाठी माझ्या मातकांनी मला आपल्या घरी
पाठवले आणि मी आपल्या पत्नीला छोटं मांगून ती
साखळी घेऊनही गेली. ही च्या आपली साखळी’
असं म्हणून त्याने वास्तवच्या हातात त्याची साखळी
परत दिली व तो धावतफळत आपल्या घरी निघून
गेला

५५. दुर्योधनाचा शोक

महाभारत

दुसऱ्या दिवशी दुपारपर्यंत कौरवांच्या
बाजूने अश्वत्थामास कृप आणि शल्यानी
पांडववीर धृष्टद्युम्न व अभिमन्यूशी युद्ध केले
त्यानंतर दुर्योधनाचा पुत्र लक्ष्मण व अभिमन्यू
यांच्यात भयंकर दंडयुद्ध झाले त्यांत लक्ष्मण
पराभूत झाला हे पाहून दुर्योधन व इतर
कौरववीरांनी अभिमन्यूला घेरले. त्याच्याशी
अभिमन्यू निर्भयपणे लढत असताना अर्जुन
त्याच्या मदतीला आला श्रीष्म, द्रोण आदि
महाराथी पण आले त्यावेळीं अर्जुनाशी लढणं
कुणाताही शक्य झाले नाही कारण
प्रलयकालाप्रमाणे त्याने रुद्रावतार धारण केला

व तो कौरव सैन्याचा नाश करे लागला कौरव
सेनेतले कित्येक शूरवीर मारले गेले काही पळून
जाऊ लागले.

त्यावेळीं श्रीष्मानी द्रोणाचार्यास म्हटले
‘‘अशा मैत्रीने युद्ध करताताना, अर्जुनाच्या पुढे
कुणीच टिकू शकणार नाही त्याला भिअून
पळणारे आपले सैन्य परत येण्याची शक्यता
नाही शिवाय सूर्यास्त होऊ लागला आहे. तेव्हा
आजचे युद्ध आताच समाप्त करणं आपल्या
हिताचे ठरेल’’

तिसऱ्या दिवशी सकाळीं कौरवसैन्या
महदबव्यूहांत आणि पांडवसेना अर्धचंद्रव्यूहांत

कुरुक्षेत्राच्या मैदानांत युद्धासाठी सज्ज होत्या युद्धाला सुरुवात होताच दुर्योधनाने आपली रथसेना बोबोर घेऊन घाटाक्याशी सामना केला. पांडवांचे धोडे भीष्म व द्रोणाची लढू लागले. अभिमान्य व सान्यकीने शकुनीशी सामना केला अर्जुन रथाने वीराना कठिनतम धातू लागला अशाच प्रकारे भीष्म व द्रोण पांडवांच्या सैन्याचा नाश करू लागले पण भीम व धृष्टकेचाने मिळून कौरवसैन्या पळवून लावले त्या सैन्या परत रणागणात आणणं भीष्म व द्रोणांनाही जमले नाही परंतु हे काम दुर्योधनाने एकट्याने केले दुर्योधन सैन्य घेऊन आलेला पाहून पळणारे सैनिक लाजेने थांबले व पुन्हा युद्ध करण्यास परत मैदानात आले

तथा दुर्योधन भीष्माचबळ आला व सप्टेंबर २०००

अतिशय तीक्ष्ण व कठीर शब्दांत म्हणाला, "पितामह, आपण राजासीवर असताना आपले सैन्य हलकले होऊन पळून जाते हे आपल्याला किती अपमानास्पद आहे! जर पांडवांच्याबद्दल इतकी दया व सहानुभूती आपल्याला वाटते आहे, तर युद्ध सुरू होण्यापूर्वीच आपण सांगावघेत की मी पांडव सान्यकी आणि धृष्टकेचन, यांच्याबरोबर लढणार नाही आपण सर्व आपल्या पराक्रमाला साजेसे युद्ध करणार नसा तर माझे काय होईल? आपल्या सर्वांच्या शौर्यावर अवलंबून मी या महाभारत युद्धाला न्याय झालो होतो ही गोष्ट आपण सदैव लक्षात ठेवा "

भीष्म रागावले होते तरीही त्याला हंमत बोलले, 'मी कितीतरी वेळां तुला सांगितलेले आहे, की पांडवाना हरवण इंद्र आणि देवतांना शक्य नाही मी म्हणतारा झाला आहे, तरी मी माझी शक्ति पणाला लावून लढतो आहे मी कमा लढतो ते तू आणि तुझे कैवरी, नुम्ही सारे बघाच!

युद्धांत पांडवांचा हात उच्च आहे ते बघून भीष्म सनापते व अत्यंत निकरात तद् लागत दुर्योधनाची सारी सेना त्याच्याबरोबर होती यादिवशी भीष्मासमोर येणारा कोणताही योद्धा बायाळ झाल्याशिवाय राहिला नाही पांडवांचे सैन्य अनेक भागांत विखुरले कृष्ण आणि अर्जुनदेखील भीष्माना थांबवू शकले नाहीत

उधळलेल्या जनाभराप्रमाणे सैराचैरा पळणाऱ्या सैनिकांना पाहून कृष्ण अर्जुनास म्हणाला "आता तुला प्रताप दाखव तू मला बचन दिले होतोस की तुझ्यासमोर जो कोणी

चावोबा

कौरव येईल, त्या सर्वांना तू ठार मारशील भीष्मांना पाहून जणू आपल्यासमोर साक्षात काळ आपण पाहत आहोत, असे समजून सारे योद्धे भिभू पळत सुटले आहेत

"कृष्ण! भीष्मांच्या समोर आपला रथ न त्या बुद्धाला आता शेवटचा श्वास घ्यायला लावतोच" अर्जुन म्हणाला कृष्णने त्याप्रमाणे केले

भीष्मावर नजर पडताच अर्जुनाने एका बाजूने त्यांच्या हातातील धनुष्यच तोडून हाकले त्याबद्दल भीष्माने अर्जुनाचे कौतुक केले व दुसरे धनुष्य हातांत घेऊन युद्धासाठी त्याला ललकारले दोघांच्यात भीषण युद्ध झाले तरीदेखील कृष्णाला वाटले की अर्जुन मनापासून लढत नाही आहे म्हणून कृष्णाने मनात विचार केला, "भीष्मानेही बर अर्जुन असा आदर

दाखवतो आहे तर युधिष्ठिराच्या सेनेचा नाश होण्यास वेळ लागणार नाही मलाच कवच धारण करून, भीष्माचा वध करण्याचे पांडवांचे कार्य सफल करणे लागेल

इतक्यात कौरवाच्या शेंकड्या सैनिकांनी घेऊन अर्जुनाला वेढा घातला त्या परिस्थितीत सान्यकी अर्जुनाच्या मदतीस आला पळणाऱ्या सैनिकांना त्याने आवेशाने आदेश देऊन थांबविले तेव्हा कृष्ण सान्यकीस म्हणाला, "सान्यकी, जे पळून जात आहेत, त्यांना पाऊं दे मी आज या भीष्म, द्रोण आणि बाकी कौरव योद्ध्यांना आपल्या चक्रायुधाने ठार करून युधिष्ठिराचा राज्याभिषेक करीन "

अस म्हणून कृष्णाने आपले चक्र खाबाबत घेतले हातात धरलेले धोड्याचे लगाम सोडून देऊन तो खाती उतरला चक्र घेऊन आपल्यावर

चावोबा

47

सप्टेंबर २०००

यिनाश निश्चित होना ' कृष्ण म्हणाला

तेवढ्यात अर्जुन आपल्या रथातून उतरून आला आणि कृष्णाला बघू घेऊन म्हणाला ' कृष्ण, शांत हो! तुझ्याशिवाय पांडवांचा रक्षणकर्ता कोण आहे? मी जी प्रतिज्ञा केली आहे, त्याचं मी अवश्य पालन करीन मी आपण आम व भिमाच्यासमोर शपथ घेऊन सांगतो की, मी सग्या कौरवांचा नाश करीन ' ' हे बोलणं ऐकून कृष्ण संतुष्ट झाला व रथावर आरूढ झाला त्याने बांधवांचे लग्न झालात तेव्हा व शत्रूध्वनी केला लगेच अर्जुनाने युद्धास सुरवात केली भीष्म, भुरिधवा, शकुनि वगैरे कौरवयोद्धे अर्जुनावरोबर लढू लागले

अर्जुनाच्या बाणांनी कौरव योद्ध्यांचे रथ मांडले, हत्ती आणि घोडे जखमी झाले, सर्व कौरव योद्धे घायल होऊन पडले

लौकरच विराट, द्रुपद वगैरे अर्जुनाच्या मदतीस येऊन पोचले सगरी युद्धभूमी प्रेतांनी भरून गेली रक्ताच्या नद्या वाहू लागल्या, पांडवांनी विजय घोष केले अर्जुनाने ऐंद्रास्ताचा प्रयोग केला त्यामुळे भीष्म, द्रोण, दुर्योधन वगैरे परत फिरले आणि कौरवसैन्या विलकळीत झाली

त्यादिवशीं अर्जुनाने आपला अद्भुत पराक्रम दाखवला, कौरव योद्ध्यांना मोठाच पराभव पत्करावा लागला दिवसभराचे युद्ध संपवून युधिष्ठिर आपल्या शिबिरात परत गेला,

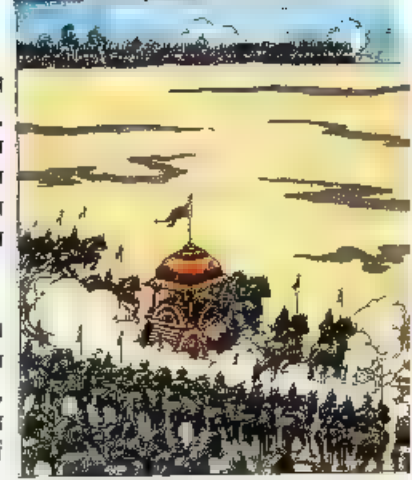
चौथ्या दिवशीं पहाटे कौरव सैन्याचे महासेनापती भीष्म अतिशय चिडून युद्धासाठी तयार झाले त्याच्या पाठोपाठ द्रोण, दुर्योधन, धर्मिष्ठक वगैरे वीर चालू लागले त्या दिवशीं

पांडव सैन्याच्या अग्रभागीं अर्जुन उभा होता

युद्धाला प्रारंभ होनाच भीष्म आणि अर्जुनाचे युद्ध सुरू झाले द्रोण, कृप, शल्य, विचित्राक्ष, दुर्योधन व आपणखी काहीचण अर्जुनावर तूटून पडले, अर्जुन व अभिमन्यूच्या मदतीला धृष्टद्युम्न येऊन पोचला त्यानंतर जे युद्ध झाल त्यात सायम नांवाच्या योद्ध्याचा पुत्र धृष्टद्युम्नाने मारला

त्यावेळाला शल्याने धृष्टद्युम्नावर हल्ला केला दोघांच्यात दोन प्रहर घनघोर लढाई चालली होती तितक्यांत अभिमन्यू शल्यावर तूटून पडला शल्याचे रक्षक करुण्यसाठी दुर्योधन, दुःशासन दुर्भरषण, दुःसह दुर्मुख चित्रसेन इत्यादि कौरवांनी अभिमन्यूला घेरले तेव्हा भीष्म, धृष्टद्युम्न उपपादन, नकुल, सहदेव, अभिमन्यू वगैरे दहा लोकांनी दुर्योधनादि दहाजणांशी युद्ध केले

त्या युद्धात भीष्म गदा घेऊन शल्यावर धावून गेला हे पाहून दुर्योधनाने गजसेनेला पुढे ठेवले व भीमाशी लढायला सुरवात केली भीष्म गदा घेऊन गर्जत रथावरून खाली उतरला आणि हत्तींना गदेने धडाधड मारू लागला इतर नऊ पांडवांनी भीमाचे पाठीमाग राहून त्याचे रक्षण केले, त्या युद्धात अनेक गजयोद्धे मारले गेले ही सेना मगध राजाची होती तेव्हा मगधने ऐरावतासारख्या हत्तींवर स्वार होऊन अभिमन्यूच्या रथाच्याफडे मोर्चा बळवला, परंतु अभिमन्यूने त्या हत्तींला व मागधलाही अचूक बाण मारून ठार केले त्यानंतर भीमाच्या गदेच्या प्रहारांना हत्ती घाबरून परत वळले व पाडू लागले चंद्रोबा

त्याच्या पायाखाली कौरवसैनिक तुडवले गेले तेव्हा भीमाचा वध करण्यासाठी आलेले कौरव वीर आणि भीमाच्या रक्षणासाठी आलेले पांडववीर यांच्यात घनघोर युद्ध झाले हे युद्ध पाहून कुणीही भक्तीत झाला असला,

पांडववीरामध्ये सर्वात अधिक शौर्य दाखवून युद्धात अनेक कौरवांचा सहार करणारा वीर सात्यकी होता त्याच्याशी सामना करण्यास प्रत्येकजण विचकृत होता, अशा परिस्थितीत भूरिश्रवाने त्याच्याशी सामना केला मग सात्यकीने त्यालाही जखमी करून पळवून लावले

त्यावेळेत दोन्ही पक्षांच्या योद्ध्यांमध्ये जे युद्ध झाले, त्यांत भीमाने मुख्य कामगिरी बजावली लढताना धृतराष्ट्राचे पुत्र सुषण,

हल्ला करण्यासाठी येणाऱ्या कृष्णाला भीष्मांनी शांत स्वरात म्हटलं, "थं कृष्णा, तुझ्या हातून मग्न आलं तर मी त्यांना माझं यश व माझा सत्काराच झाला आहे असं मानीन "

तेव्हा कृष्णाने भीष्माच्या जवळ येऊन म्हटले, "पांडेच्या नाशाला तुम्ही कारण आहान, जून खेळण्यापासून तुम्ही दुर्योधनाला परावृत्त केले नाहीत, आणि अता त्याचे रक्षण करण्यास तयार झालात? जो यश तुमची आज्ञा ऐकत नव्हता व द्रोही होता तर तुम्ही त्यावेळी त्याचा त्याग का केला नाहीत? "

राजा म्हणजे परम देवता असतो " भीष्माने उत्तर दिले

"का? यादवांनी कसाळा नाही सोडत? ज्याची बुद्धी उलटा विचार करते, त्याचा

जलसंध, रौरबाहु, भीमरथ आणि सुलोचन धाना ओळीने ठार मारले हे भीषण दृश्य पाहून धृतराष्ट्राचे इतर पुत्र पळून गेले

हे दृश्य पाहताच भीष्मांनी भीमाला घेरण्याची आज्ञा आपल्या महारथींना दिली. त्यांच्यापैकी नाकासुराचा पुत्र भगदत्त, एका माजलेल्या हत्तीवर स्वार होऊन भीमावर चालून आला तेव्हा अविमन्यु धर्मैनी भगदत्तावर आणि त्याच्या हत्तीवर बाणाना वर्षाव केला. भगदत्ताने आपला घायाळ हत्ती पांढव्याच्यात सोडला आणि भीमाला एका खास बाणाने वेढाव केले

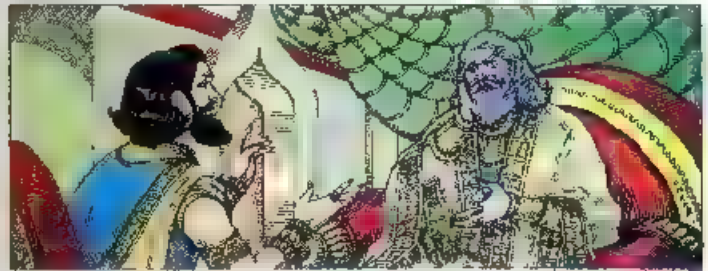
हे पाहून घटोत्कचाचा राग आला तोही दुसऱ्या एका माजलेला हत्तीवर स्वार होऊन भगदत्ताशी लढू लागला त्या दोघांचे युद्ध महाभयंकर होणे भगदत्ताचा मृत्यू ज्ञानाजयक आला आहे हे कौरवांना समजून चुकल म्हणून त्याच्या मदतीला द्रोण, दुर्योधन व इतर अनेक योद्धे आले. इकडे घटोत्कचाच्या मदतीला देखील पांढवांचे कित्येक योद्धे येऊन पोचले.

घटोत्कचाचे युद्ध कौशल व पराक्रम पाहून भीष्मांनी द्रोणाला सांगितले, "हा वीर वारक

किली अद्भुत आणि असाधारण पराक्रम राखून आहे त्याच्या रक्षणासाठी देखील अनेक पांढव योद्धे उभे आहेत आपले सैनिक आता थकले आहेत म्हणून आजचे युद्ध आता थांबवू या"

ही गोष्ट सर्वांना पसंत पडली. म्हणून सर्व वीरयोद्धा मोठ्या शिताफीने घटोत्कचाच्या समोरून तिसऱ्या, आणि रणभूमीतून जाऊ लागले तेव्हा पांढवांनी राखनाव केला व भीम आणि घटोत्कचाची प्रशंसा करीत ते आपल्या शिकिरात परतले सगळेबाण तिथून गेल्यानंतर दुर्योधन आपल्या भावाच्या मृत्यूबद्दल शोकाकुल झाला

संजयच्या मुखातून युद्धाचे हे सविस्तर समालोचन ऐकल्यानंतर धृतराष्ट्र म्हणाला, 'सजय, या युद्धांत काय होणार आहे, याचा विचारही भीतीप्रद आहे. माझ्या मुलाचा पराभव किंवा त्याच्या मृत्यूसंबंधी मला काही एक ऐकण्याची इच्छा नाही काहीतरी असा उपाय सुचव की त्यापयली पांढवांचा नाश होईल आणि माझे पुत्र जिवंत राहातील

चांदोबा

काळी गाय

रहण चर्चापूर्वीची गोष्ट आहे. एका गावात जसवंत नावाचा एक शेतकरी खेळत होता. जसवंत स्वभावाने खूप लालची, स्वार्थी व निर्दयी होता. त्याच्याजवळ एक काळी गाय होती. त्या गाईने एका छुंदर वासराला जन्म दिला. वासराला पालून जसवंत खूप आनंदी झाला. पण तोही स्वभावामुळे तो वासराला गाईचे दूध प्यायला देत नसे. विचारी गाय आपल्या छोट्याशा वासराला जसुसल्या नजरेने पाहत होती आणि जसवंत दूध शंगळ घेऊन जाई. काही दिवसांतच वासरू मेलून जसवंत गायीचे दूध काढी पण गाईला चारा गीट देत नसे. उर्वरत तिला शेतकरी शेतकरी वापरचा गाय राध्याकाळपर्यंत शेतावर चरायची व मग वरी परतायची.

एक दिवस जसवंतची गाय संध्याकाळी घरी आली नाही. रात्र शांती ती गाईचा पत्ता नव्हता. जसवंत गाईच्या मुखियाला भेटायला गेला. कारण हसलेल्या गाईला शांत करून काढायची जबाबदारी मुखियाची होती. जसवंतने मुखियाला सांगितले की त्याची काळी गाय हवली आहे. दुसऱ्या दिवशी मुखियाने गाईला सांगायला

आपली माणगे पाठवली. व संध्याकाळी ते एक काळी गाय घेऊन आले.

‘ही तुमीच गाय आहे का?’ मुखियाने जसवंताला विचारले. मिळालेली गाय जसवंतची नव्हती हे जसवंत गाईला पाहताच समजला होता. कारण त्याची गाय खूप नाटक व तिची हालचाल दिसायची. आणि समोर तर गाईतानी गलेलह सुंदर गाय! ती पाहून तोमी मनाचा जसवंत म्हणाला - ‘‘होय, हीच माझी गाय आहे.’’ मुखियाची परवानगी घेऊन जसवंत गाईला घेऊन आपल्या घरी गेला. ती मनांतल्या मनांत अतिशय खूश होता. पण त्याच्या हा आनंद पार काळ दिवला नाही. वरी योताच त्याला कळले की ही गाय दूध देणारी नाही. आपण केलेल्या चुकीचा त्याला खूप परचाताप झाला. पण तो समजून होता की आपला काहीही काता येणार नाही. कारण ती स्वतःच मुखियानेच ही आपली गाय म्हणून सांगून घेऊन आला होता. उपाय नसल्याने त्याने त्या गाईला आपल्या घरी बांधून ठेवले. पण तिला खायला प्यायला काही दिले नाही. हळूहळू चारा नसल्यामुळे गाय बारीक होऊन अशक्त झाली.

आलोक निवारी

छे तर चालली गलेलह असलेली जी गाय जसवंत घरी घेऊन आला होता ती राध्याच नावाच्या दुसऱ्या एका शेतकऱ्याची होती. दोन दिवस आपली गाय घरी न आलेली पाहून राध्याने मुखियानेच तक्रार केली की त्याची गाय घरी आलेली नाही.

मुखियाने आपल्या नोकरांना हुकूम दिला की राध्याची गाय शोधून आणा. नोकर गायीला शोधायला निघाले. शेवटी त्यांना गावाच्या दरीजवळ जसवंतची गाय दिसली. नोकर तिला घेऊन मुखियानेच आले.

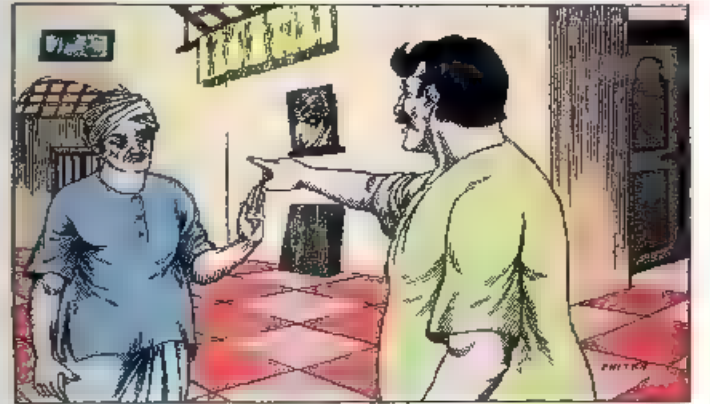
‘ही गाय तुझीच आहे का?’ मुखियाने राध्याला विचारले. राध्याने पाहिले की गाय खूप अशक्त आहे. पण दूध देणारी आहे. त्याने मनात विचार केला की जसवंत गाईची दखलाल केली व चाराने खायला प्यायला दिले तर ही भरपूर दूध देईल. असा विचार करून तो मुखियाला म्हणाला - ‘‘होय, ही माझीच गाय आहे.’’

मुखियाने गाय घरी घेऊन जायला त्याला

परवानगी दिली. आपल्या घरी गेल्यानंतर राध्याने अशक्त गाईची खूप सेवा केली. तिला चांगले खायला प्यायला दिले आणि वेळाने तिची देखभाल केली. काही दिवसांत गाईचे रूपच बदलून गेलं. ती फक्त तुटतच नव्हे तर दूध ही पूर्वी पेक्षा खूप जास्त देऊ लागली. आपल्या प्रेमळ भालकाचे प्रेम घेऊन ती राहिल प्रसन्न असे.

विकडे जसवंतजवळ जी राध्याची गाय होती, ती योग्य चहापणी नसल्याने अगदी वाढून गेली. आपणही काही दिवस आपलेच निघून गेले. फा एक दिवस जसवंतला कळले की त्याची दूध देणारी गाय राध्याच्या घरी आहे. स्वतः तो राध्याच्या घरी गेला व म्हणाला - ‘‘आपल्या गाई नदळल्या आहेत. चुकून माझी दूध देणारी तुझ्याकडे, व तुझी दूध न देणारी गाय माझ्याकडे आली आहे. तू मला माझी गाय परत दे व तुझी गाय घेऊन जा.’’

‘ही गाय मला मुखियाने दिली आहे. तुला जे

चांदोबा

काही सांगातचे असेल ते मुखियाला जाऊन सांग " रणधीने तसेच उतर दिले.

जसवंतने मुखियाजवळ जाऊन विनवणी केली की - "बहुतून आमच्या गावी बसतल्या आहेत माझी चूक लक्षात आल्याबरोबर मी आपल्याकडे आलोच कुपा करून न्याय द्या व माझी गाय मला परत मिळवून द्या.

मुखियान दोन्ही बाईंना घेऊन यायाला सांगून रणधीला विचारते "जसवंतचं म्हणणं खरे आहे का?"

त्यावर रणधीर म्हणाला - "त्याच म्हणण खर असू शकेल पण जसवंतजवळ जी बाय आहे ती अनिशय वाळून गेली आहे. तेच त्याची अशक्त असलेली गाय मी भरपूर खावलाप्यायला देऊन रुढ" केली आहे. जर जसवंत त्या वाळून गेलेल्या गाईला घटपुष्ट करत असेल तर मी गाय बदलायला तयार आहे.

रणधीरचे म्हणणे खरे असल्याने मुखियान जसवंतला एक महिन्याचा अवधी दिला व सांगितले की त्या अवधीत रणधीरच्या गाईला बलवान वर उपाय नसल्याने जसवंत रणधीरच्या गाईला घेऊन परत घरी गेला. एक महिनाभर त्यानं रणधीरच्या गाईला खूप खाऊपेऊ दिले व चांगली लुटू बनवले.

व पुन्हा मुखियाजवळ येऊन आला. रणधीर पण जसवंतच्या गाईला घेऊन आला होता.

असा तुम्ही आपआपल्या गाईला घेऊन जाऊ शकता." मुखियाने जासवंतला म्हणले. ते ऐकून जसवंत आपली गाय घ्यायला पुढे आला. पण गाय जागची होतेना. जसवंतने पुन्हा प्रयत्न केला पण गाय काही टीचभरही हलली नाही. ते पाहून जसवंतला अनिशय राग आला व रंगान त्याने गाईला काठीने कोराने मारले. त्यावर त्याच्या बाईने, जी आठा योग्य देखभालीमुळे धटपुष्ट झाली होती, आक्रमक रूप घ्याय येतेच शिगाने त्याच्यावर वार केला. जसवंतला आश्चर्याचा धक्का बसला.

तेव्हा मुखियाने निर्णय घेतला व म्हणले - "जसवंत ही गाय तुम्हाबरोबर जायता तयार नाही ही गाय तुरीच असेच पण ती तुला आपला मातक मानायला तयार नाही. तू तिला योग्य चारा पाणी व हिन्याने अन्याय केला आहेस. एका महिन्यापासून तू रणधीरच्या गाईची योग्य देखभाल करत आहेस. कदाचित ती तुम्हाबरोबर यायला तयार होईल. पुढे सुद्धा तिची चांगली काळजी घे तिला वास्तू सात्पावन तुला घुण खूप कूप मिळेल. त्यामुळे आपला तू त्या गाईलाच आपल्याबरोबर घेऊन जा."

चांदोबा

भारताचा शोध - प्रश्नोत्तरी

साली दिवसेच्या प्रश्नांची उत्तरे पुढच्या अंकात दिली जातील. तोपर्यंत तुम्ही स्वतः ही उत्तरे सोधून काढा आणि आपल्या पर्यायांचा परीक्ष करून घ्या.

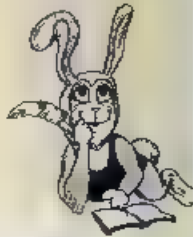
१. ओ. वृद्धी सूर्याभोवती फिरते हे कोपर्निकसच्या पूर्वी, एक हजार वर्षे अगोष्ट सांगणाऱ्या भारतीय वैज्ञानिक कोण होता?

आ. या स्थानी शिवलिंग कधी प्रकट होत किंवा कधी अदृश्य असते भारतातच हे स्थान कोणते आहे?

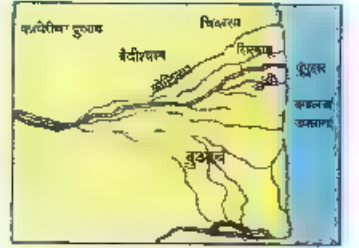
इ. प्राचीन भारतीय साहित्यात एका बालकाने मृत्यूनंतर आयली चेतना कुठे जाते ते ज्ञान यमराजकडून मिळवले हा श्रवण क्षेत्रा?

ई. एका राजाने एक नवा वर्षे चालू केला पण तो धर्म फोरसा लोकप्रिय झाला नाही हा राजा कोण?

पूर्वीच्या काळीं अनेक ऋषि जंगलात राहता असत त्याच्या मुलांपैकी एक तरुण व एका तरुणीचा सनकरच विवाह होणार होता. परंतु एक दिवशी ती तरुणी सर्पदर्शने भ्रमण पावली. तो तरुण शोकान बुडाला. प्रेमदेवतेच्या मदतीने तो मृत्यूलोकात गेला व त्याने आपल्या प्रेयिकेला शोधून काढले. मृत्युदेवता त्याच्यावर प्रसन्न झाली. त्यातरुणाच्या उरलेल्या आयुष्यापैकी अर्धे जीवन त्याच्या प्रेयिकेला देऊन, प्रेमदेवतेने तिला मुन्हा जिवंत केले त्या तरुणीला जीवन मिळाले या मुलकाचे व मुक्तीचे नांव काय?

वैदीयल कोईत (मंदिर) देकावेरीच्या काठवर वगलेले एक छोटेय गाव आहे. त्यात एकच मुख्य रस्ता आहे, तिथे शिवाचे जुने मंदिर उभे आहे. वा मंदिरात शिवाला अभ्युषणचाराचा देव म्हाणूत पूजतात. अर्थातच, इथल्या वैष्णवा वैद्यही शिवभगवान आहे. इथले मंदिर तामीळनाडू-मध्यच्या इतर मंदिराप्रमाणेच आहे. परंतु इथल्या देवळाची

कावेरीच्या कांठी

यात्रेचा शेवटचा टप्पा

कहानी जयती म्हालिंगम व चित्रण गौतम सेन

एक विशेष प्रसिद्धी आहे. हे मंदिर अगस्त्यागडी ज्योतिषी पाहाणाऱ्या ज्योतिषशास्त्री जग्य आहे. इथले ज्योतिषी सांगतात की त्याच्या अवलंब अशी प्राचीन ताळपणे आहेत. ही त्याचा प्रत्येक व्यक्तीचे भूत, वर्तमान व भविष्य सिद्धीले आहे. ही भविष्यवाणी

चिंतवरेमचे नटपुज मंदिर
चांदोबा

हजारों वर्षांपूर्वी असली कधीकडून सिद्धीली गेली होती असं मानतात. वैदीयवनमंदिरात असे अनेक ज्योतिषी आहेत. भविष्य सांगण्याच्या त्यांचा एक पारंपारिक नियम आहे. ज्योतिषी प्रथम तुमच्या आग्रहाचा उपासनात, मंदिरात जाऊन त्याच्याजकड अरबलेल्या ताळ-पाळ्याच्या घड्यालून एक ताळपणे काढतात. एकादीन ताळानंतर धात योजन गुणचा पारिचा व्यापार. भूतकाळात घडलेल्या घटनासंबंधी सांगतात. कांही लोकांच्या मने हे सगळे लोक आहेत. पण बहुतेक जमत लोक या विश्वावर व या भविष्यकथनावर पूर्ण श्रध्दास ठेवतात.

वैदीयवन कोईत आणि शिवंबाग यांच्यामधील तामीळनाडूचे एक प्रसिद्ध शीत रत्न तिरुवाणम. ईश्वर यांचे जन्मस्थान आहे. सिकर्ष गावदखीत तिथे जन्मलेल्या संगीनकाळाच्याखरून प्रसिद्ध झाले आहे. सनधरच्या बाबतीत अज सांगतात की त्याची तीन वर्षांच्या बाळवंदातच अकरा कडक्यांचे तापीळ गाणे गाऊन दाखवले होते.

चिदंबरमधीं शिवाचे दर्शन करणाऱ्याची नंकाराची इच्छा होती.

पाय उचलून आणि धोखाडत ठेवता, खीसुख रंजनेचाने अग्रिण शिवाचाराला अनुसरून पार्श्वीने तसे केले नाही, शिने आपला फाज्य स्वयंकाराने मान घाली घातली.

भारतीय विचारधारेच्या आगारा, शिवभक्त्याने गूढ्य हे एकाचतेचे प्रतीक, अस्तित्वाची गती आणि पुनर्नवनिर्माणची रमलतन प्रक्रिया आहे. या मंदिराच्या आठ विशाल गोपुरांच्या दोन्ही बाजूला भूतनाट्यमच्या निगिराख्या १०८ भूदा कोरलेल्या आहेत.

हे मंदिर केवळ बांधले गेले नसता दिवसि असा काही पुराणा नाही. नटराजाला आपला सौंदर्य देव मानणाऱ्या चोल राजांनी या मंदिराचे रत्न सोन्याने घडवले आहे. पांढऱ्या व राखक राजांनी देखील केलेलेही या मंदिराला धन अर्पण केले आहे. आणि मंदिराच्या निर्मितीस सहाय्य केलेले आहे.

चिदंबरम मंदिराची एक महानामकाव, नंकाराचं नांव जोडलेले आहे. ते सैक्यार आणि गोपलकुण भारती (नंदन 'भारत') या नांवाची अनर झाले. मंदार खरेखरीच विडलंत संतुडलेल्या जनमेल लक्ष्मणां हेरे, ते असुख्य होते. त्यांची जन्म हीन होती. ते डोल बाजवत असत. फंतु लक्ष्मणपाशासूतच त्यांच्या मनोर शिवायल अलटु नि अपार भक्ती होती. जेव्हा त्यांच्या नमाची झल लहान मुने मातीची खेळणी बनवत होती, तेव्हा ते मातीचे शिवायि बनवून त्यांची पूजा करीत होते. त्यांना तितु किंवा चिदंबरमच्या नटराज मंदिराचे दर्शन करण्याची उत्कट इच्छा होती. "मी उधा विडुला जातो आहे" असे ते नेदरी क्लार्ता मस्मल लाच नवावून राहिले. बरीच वर्षे ते आले रांगेत, तेव्हा त्यांनी खरं नांव बाजूला घडले. तेव्हा ते आता "नारद पोवन (उदा जाणार जाहे तो) या नांवाने ओळखले जाऊ लागले. शेवटी ते फाच अधीर झाले आणि चिदंबरमच्या

कावेरीची उतरेकडची शाखा कोलेलन किंवा कोडिडम हिच्या मुखावर चिदंबरम गांव बसले आहे. इथल्या सुप्रसिद्ध नटराज मंदिरात आकाशविंशाची स्थापना झालेली आहे. आकाश दे पंचमहाभूतांपैकी एक तत्व आहे. इथे शिवभक्त्यानेपी आनंदतांडव करणारी मूर्ती पुजवी जते. या मूर्तीमधे शिवभक्त्याचा डावा पाय हलत उचललेला आहे. पुराणकथेनुसार याच जाती एका शिव व पार्वती या दोघांत नृत्यस्पर्धा झाली. शिवाच्या सर्व मुद्रांना फवती प्रति उतर देत बात होती. यामुळे दोघांच्यात श्रेष्ठकोण हे ठरवता येईना. पण शेवटी शिवभक्त्याने आपला एक

रस्त्याला लावले. पण आपल्या हीन जातीचा विचार त्यांच्या मनात आला. नरकाच्या बाहेर राहिले ते जेव्हा उभे राहिले तेव्हा ते भीतीने कोपायला लागले. कोच दिवस ते नगरात हिंस्त फिरत होते. पण मंदिरात जाण्याचं धैर्य काही त्यांना होईना. एका रात्री त्यांच्या मनात विचार आला की त्यांचे आराध्यदेवत आणि ते, हांच्यामधे केवळ त्यांची छोटी जत आठवी येत आहे. नाहीतर त्यांना शिवभक्त्याने दर्शन लोकर देता आले असते. विचार करता करता त्यांना झोप लागली, त्या रात्री त्यांच्या स्वप्नात शिवभक्त्याने आले, अर्धे त्यांनी नवनासा सांगितले की, तू मंदिराकडे जायला लाग. त्याच रात्री भक्त्याने शिव मंदिराच्या पुजाऱ्याच्या स्वप्नात आले आणि त्याला आदेश दिला की उद्यां माहा एक महानभक्त मंदिरात येणार आहे. त्याच्या स्वागताची तयारी ठेवा. भक्त्याने शिवाची पूजा करणारासाठी नंदनार कनकरामेंत पोचले. तिथले ब्राह्मण त्यांच्याकडे बोलले विस्मयन वाहयला लागले. लोचमहान शिवभक्त नातरेपेमान आपल्या आराध्यदेवताच्या मूर्तीत विडीन झाले.

कोडुगुडु ७५५ किलोमीटरचा प्रवास करीत येणारी कावेरी नदी, पुंफुतर नांवाच्या स्थानी एका लहान धारेच्या रुपांत बोलल्या उच्छान्त्या मिळते.

पुंफुतर हे प्राचीन चोल साम्राज्याचे कावेरीपुंफुडेलम नांवाचे पंढरांब छेते. शुभानी भूतेशाला लक्ष्मी, याच्या म्हणण्यानुसार हे पौराणिक कथात वर्णन केलेले कावेरीचे प्रमुख व्यापारी केंद्र होते.

दुरात्मा शाठकाच्या अखेरपर्यंत ते नंदन बराबर मधमपरीत आलेले होते. म्हणून रोमणी न्यायत वेता बात लेला. नंदन याचा वाच भण समुद्रांत कुडाला.

नंदन काही पुतळ्याने त्यांना उत्खनन करताना, विटांची एक संपूर्ण व एक फुटकी मिळाली, त्यांच्या ज्ञानात ती मिळ इ.पू. तिसरी शतक ते ई.पू. दुसरे शतक, या दरम्यानच्या संममकाळातली आहे. पुंफुतरच्या आसपास केलेल्या उत्खनांत भाजलेल्या मातीची भांडी, गोल घाटदार विडीची, रोमन नाणी, विटा, दगडपुण्याचे स्तंभ आणि लाल व काळ्या मातीच्या भाट्यांची खास मिळाली आहेत. पण्डितनीश्वरमच्या जवळच लणाताना एक चांगल्याफैदी मुद्र विहारदेशील सांपडार आहे.

१९७० मध्ये पुंफुतरास एक सुंदर, सातमजली, शिवायि-कारम कला संग्रहालय बांधले आहे. त्यांत कलंगो आदित्यचे महामय शिवपडिकारम (मूर्त) खांती चिदंबरमला आहे. जे राजकुमार इरंगोने पुंफुतरास राहाणारी एक समुद्र दैवत्य कायलीव कोस्तन याची प्रमपूर्ण

चांदीव

चिदंबरम मंदिराचे प्रमुख देवत, नटराज

कण्णनिने आपला नुपूर तोडून त्यांत गणी होते ते बाखवले.

कथा यामधे विहीलेली आहे. कोवलन हा राजनर्तकी माधवीच्या प्रेमान पडला आणि अमला केळ व भेरा तिच्यासाठी खर्च करित राहिला. आपला वती असल्याकडे मृत याचा म्हणून उणेक्षित कण्णनिने प्रार्थना करित होती. कांही काळानंतर तिच्या प्राप्तीला बरा आले. कोवलनला आपल्या भूखंपणाचा परचाताप होता. तो कंगाल होऊन परी पल आला. आपले नागव नव्या ठिकाणी आजमावणाचे म्हणून या परतीपत्नीने मदुरेला जायचे ठरवले. कावेरीच्या बरोबर केलेल्या या यात्रेचे फारच पनेद्वर वर्णन इळंगोने केलेले आहे. मदुरेला सौंकर्यान्तर कण्णनिच्या पायांतला एक नुपूर कोवलनने रोगाराला भिकला. त्या रोगाराचे, बोक्याच केळापूर्वी प्रांक्ष राणीचा एक चंदीचा नुपूर चोरला होता. स्वतःला बांचवण्याची त्याला ही छान तंघी मिळाली. कोवलने राणीचा नुपूर चोरला आहे, अशी त्याने राजाजवळ तक्रार केली. राणाने तावडतोव निर्णय केला. आपण निर्दोष आहोत असे कोवलन परीपरीने मागत होता, पण त्याची विनवणी कुणी ऐकली नाही. त्याला वेदवडाची शिक्षा दिली गेली. कण्णनिला जेथं हे कळलं, तेथं सतापाने ती बेमान झाली. राणीच्या समोर आजून तिने याचा जाव विचारला. तिने राणीचा दुसऱ्या नुपूर हाटात घेतला व ती तोडून खाली पेरला. त्यांत पीती जडयलेले होते हे तिने दाखवले. नंतर तिने स्वतःचा दुसरा नुपूर काढला, तोही तोडून खाली टाकला, त्यांत धान गणी लावलेले होते. ते पाहून राजा व राणी अवाक झाले. त्यांना फारच परचाताप झाला, आणि दोघांनी दुःखानिरुक्ते प्राण सोडले. कण्णनिने अतिशंतापाने आपली छाती फाडली नि मृदुमानाईला शाय दिला. सारे शहर आणीच्या ज्वाळांत पेरले गेले. दुःखाने बेडी झालेली कण्णनि मरणांत फिरत राहिली. शेवटी जरी कावेरी नदी समुद्राला जाऊन मिळते, व आपले जीवन समर्पित करते, त्याचप्रमाणे कण्णनिने मृतोत्थावर आरुत खेळम कोवलनला भेटायलाही स्वर्गाची वाट घडवली.

सुपुहाजवळ कावेरी समुद्राला मिळते.

सप्टेंबर 2000

69

चांदोबा

सुजनात्मक स्पर्धा

म्हणवर आधारित कहाणी - उधर घेतलेली वस्तू महारा पडते.

सुभद्राचा उपहास

भेळवा नुसरीने पोविरांनी चोरमार पकडले. ग्रामाधिकार्यांनी त्यांची खूप शिफारस केली. गावतल्या लोकानेही ग्रामाधिकार्यांनी भापूर प्रहारा केली. कारण त्यांच्या मुख्यवर्त्येमुळे हे सर्व घडून आले होते. बरूपक्षाचे लोक अनिधीगृहात राहिले होते आणि दुर्दैवाने त्यांच्या दागिन्यांची चोरी झाली होती.

जेव्हा त्यांना कळले की चोर पकडले गेले आहेत व त्यांचे सर्व दागिने सुरक्षित आहेत तेव्हा त्यांच्या अफंभला रोगा जखमी नाही. ते सर्वच्या सर्व ग्रामाधिकार्यांच्या परी गेले. "आपण असल्या गावात लश्करांसाठी आलात पण आपल्या दागिन्यांची चोरी झाली हे कळताचमला शाय वाटली. ह्यापेक्षा आणखी मोठी बदनामी काय जसू शकते? बशिव आमचे, या बदनामीतून आम्ही सुटलो, देवाला लाख लाख प्रणाम. आणण फरफट माझ्याजवळ या, आपल्या दागिन्यांचा नांव, वजन सांगा, ओळख घेता व म्हा घेऊन जा." ग्रामाधिकार्यांनी वधमत्तवांसाठी बुलत्या गांवातून आलेल्या पाहुण्यामंडळींना सांगितले.

ग्रामाधिकार्यांच्या मागण्यानुसार ते एका मागोमाग एक आले व आपल्या दागिन्यांची ओळख घटवून घेऊन गेले. आता त्यांच्याजवळ एक दागिना शिल्लक राहिला, तो ध्यायला कोणीही आले नाही. ग्रामाधिकार्यांनी त्यांना म्हटले - "माझ्याजवळ आता एक दागिना उरलाय. आपल्यापैकी कोणी त्याचा शातक आहे फा?"

"का नं नाही? आहे आहे, त्या कोपऱ्यात बसून बोरजोने रक्त आहे ना, ती नाई त्या दागिन्याची बसकीण आहे. तो खूप मौल्यवान दागिना आहे. त्या बसक्याने आम्हां सर्वना काय कष्ट बिले." एक नाई पुढे येऊन म्हणाली.

ग्रामाधिकार्यांनी तिचा आपल्याजवळ घेतावले. ती जवळ आली पण तिचा कांही बोलवना, डोळे छाली करून ती गप्प उभी होती आणि डोळ्यांतून अस्सबांच्या धारा वहत होत्या. ग्रामाधिकार्यांनी धाडस करून वदंश विचारले - "ज्या दागिन्याने चोरी झाली होती तो तर मिळाला, मग उक्ता फुल्लं कराला तुम्ही इतक्या खता आदाल? काय कारण बरं?"

तोही ती बोलवी नाही व रक्तच राहिली. तिच्या मनऱ्याला तिची ही अवस्था पाहवली नाही. तो पुढे येऊन म्हणाल - "साहेब, हा दागिना आमच्या शेजरी राहणाऱ्या लक्ष्मीचा आहे. मी शिव नजमतं होतं की कुणाचही दागिना उधर आणू नको. फा हिने माझे तंघाणे ऐकले नाही. इथे आल्यावर स्वर्ना दागिना दाखवून त्याची स्तुती ऐकून मारी खूब खेव होती. आता शिव त्या दागिन्यांचं वजन, विशिष्ट ओळख कांही ही काहिली नाही. कारण तो तिचा नाही. त्यामुळे ती रक्त आहे."

ग्रामाधिकार्यांनी चौकशी करता त्यांना समजले की त्या मणराने ने सांगितले ते खरे आहे. शेवटी सुभद्रेने उधर आणलेला दागिना तिचा मिळाला. तिने मनातल्या मनात मिश्चय केला की यापुढे कधीही निमारी कन् उधर आणावची नाही. दागिना मिळाला वरता तर देव जाणे, तिची वखव अवस्था लाली आरंभ!

-के.के. राव

चांदोबा

61

सप्टेंबर 2000

भरपूर सोने

मल्यापूर नागात रामदास नावाचा एक सज्जव गृहस्थ राहत होता. दोन मुलांच्यासह त्याचे वैवाहिक जीवन तो आनंदाने घालवीत असे.

एक दिवस अधानक त्याची बायको गंभीर दुखण्याने आजारी पडली व मृत्यू पावली. रामदास ह्या संकटामुळे अतिशय धाबला. त्याच्यापुढे मोठा प्रश्न पडला की आपल्या या छोटा छोटा मुलांचे संगोपन कोण करणार? त्याने विचार केला की व्ह. गांधी गृहणाच्या मुलांच्या मामाच्या घरी मुलांना ठेवू या.

गांधाला जाण्यापूर्वी त्याने आपल्या बापकोचे बागिने व आपल्याजवळ असलेली सर्व संपत्ती आपल्या श्रीमंत शेजारी, सैतानसिंहाजवळ देऊन घेतले. "भाऊ, घाइया मुलांच्या भविष्याराठी जी थोडीफार संपत्ती आहे ती तुमच्या जवळ देतो. तुम्ही ती सुरक्षितपणे आपल्याजवळ ठेवा."

"बाबरूनकोप, जसा सूर्य आकाशात सुरक्षित असतो. तशी तुम्ही संपत्ती माझ्याजवळ अगदी सुरक्षित राईल," सैतानसिंहाने विश्वास वाढवत म्हटले.

पण सैतानसिंह जितका श्रीमंत होता तितकाच सप्टेंबर 2000

फंजूस होता. जेव्हा काही महिन्यांनंतर रामदास मल्यापूरला परत आला व सैतानसिंहाजवळ त्याने आपले बागिने व संपत्ती विचारली. तेव्हा सैतानसिंहाने नकली बागिने व खोट्या नाण्यांनी भरलेली एक पेटी त्याला दिली. लवकरच रामदासला फळले की सैतानसिंहाने त्याला पूर्णपणे फसवले आहे. तो लगेच आपल्या मुलांकडे परत आला व सैतानसिंहाने काता विश्वासघात केला ते तांगितले. जीवनभराची पुंजी व भविष्याची संपत्ती अशा रीतीने गमावल्यामुळे रामदासला मोठा धक्का बसला, आणि त्यांतच त्याचा मृत्यू झाला.

काही वर्षे अशीच मिथून गेली. रामदासचे दोन्ही मुलगे मोठे हुशार गिघावे. त्यांनी सोन्याच्या व्यापार सुरू केला व लवकरच खूप श्रीमंत झाले. परंतु सैतानसिंहाची उगाडी ते मिसरले नव्हते. एक दिवस ते मल्यापूरला आले.

मोठ्या भायाचे केस लांब होते व रात्री वाढलेली होती. तो एक भिक्षुकाचा वेश घेऊन मल्यापूरजवळून वाहणाऱ्या नदीच्या समोर असलेल्या एका देवळात राहिला.

धाकटा भाऊ राजकुमाराचा वेश घेऊन चांदेवा

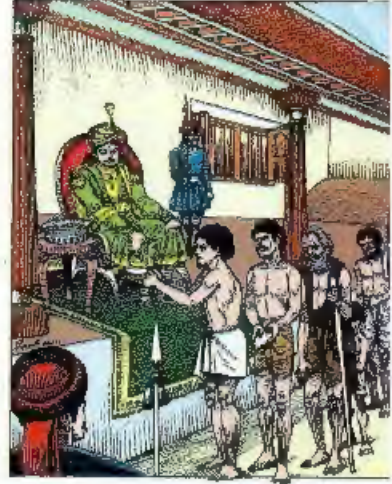
आपल्या नौकरांच्या ताफ्यासह सैतानसिंहाच्या बंगल्यासमोर असलेल्या एका मोठ्या घरांत भाऊने राहू लागला. हा "राजकुमार" मोठ्या ऐशआरामात राहात असे. त्यामुळे लवकरच सैतानसिंहाचे त्याच्याकडे रक्ष वेघले.

"शेतकऱ्यांनी शेतात धान्याची लागवण केल्याने तत्ता हा तरुण उदात्तेने धानधर्म करतो. भिक्षाऱ्यांना एक पैसा देण्याऐवजी हा एक रुपया देतो. रोज संध्याकाळी गवई लोक याला गाणे ऐकवून भरपूर संपत्ती घेऊन येतात. तिबोन्यांमध्ये भरून देण्याऐवजी हा सर्व संपत्ती भिक्षाऱ्यांना व गवई लोकांत वाटत आहे ही किती दुःखाची गोष्ट आहे." सैतानसिंहाला मनोमन वाटे.

सैतानसिंह लवकरच त्या "राजकुमारा" भेटला आणि त्याची खुष स्तुती करू लागला. "राजकुमाराने" त्याला मानसन्मान दिला. लवकरच दोघे चांगले मित्र बनले.

एक दिवस रात्री राजकुमार जोजोराने किपावळू लागला. "चोर चोर" शेजारी धावत आले, त्याने सांगितले की काही चोर त्याच्या शयन-गृहात आले होते व सोन्यांनी भरलेल्या पैट्या घेऊन जायला प्रयत्न होते. पण त्याला झोपेतून जाग आल्याबरोबर ते पळून गेले.

सैतानसिंहाला ही संधी वाया घालवायची नव्हती ज्यावेळी इतर शेजारी निवून गेले तेव्हा तो राजकुमाराला म्हणाला, "हे बंधू राजकुमारा, आता धांपुडे या घरांत राहणे सुरक्षित नाही. मी तुम्हा मित्र आहे आणि माझे घर महालास्वरूप आहे. मी माझपासवेवर रहा, तुम्ही संपत्ती माझ्या घरांत सुरक्षित राईल." राजकुमाराने त्याला धन्यवाद देत त्याच्या प्रस्तावाला शेकाव दिला. मग सोन्यांनी भरलेल्या एक बड्डन पैट्या सैतानसिंहाच्या घरी चांदेवा

आणण्यात आल्या. राजकुमाराला एका अनिशान खोलीत राहायची व्यवस्था केली व तिथेच त्याच्या सान्या पैट्या ठेवण्यात आल्या.

आपल्या घरी आलेल्या या पाहुण्याची संपत्ती पाहून सैतानसिंहाला अतिशय आनंद झाला. कशा रीतीने ती संपत्ती आता हळू कपायची याच्या तो वेगवेगळ्या योजना करू लागला. त्यामुळे त्याची झोपसुद्धा उडून गेली.

एक दिवस राजकुमाराच्या नौकरांकडून सैतानसिंहाला कळले की राजकुमार आजारी आहे व तो काही जेवत नाही. एक दिवस सकाळी राजकुमाराने सैतानसिंहाला बोलावणे पाठवले व जगदी हलक्या व अल्पष्ट आणण्यात गुजगुलता - "मी जितका काही दिवसांचा पाहुणा आहे. मला माझ्या स्वप्नांत आदेश मिळालाय की सारी संपत्ती गावांतल्या नदीसमोर असलेल्या देवळांतल्या सप्टेंबर 2000

मिथुकाला हे म्हणून. कुत्रा करून आपण त्याला इथे बोलवाव का?"

सैतानसिंहाने ऐकले होते की देवळांतला छ मिथुक संकाळ संस्थाकाळ फक्त पायावर बराच वेळ उभा राहतो व त्याला सांसारिक संपत्ती व इतर वस्त्याचा मोह नाही. इतकेच नव्हे तर भक्तांकडून आलेल्या भेटीही तो गरीबांमध्ये वाटून टाकतो, सैतानसिंह त्वरित या मिथुककडे गेला व मागणे त्याने आजारी असलेल्या राजकुमाराला भेटायला येण्याची व त्याची अंतिम इच्छा पुरी करायची प्रार्थना केली.

"त्याची अंतिम इच्छा पुरी करण्यात मला कांही अडचण नाही, पण खरी समस्या ही आहे की मी सोन्याची किंमत जाणत नाही. त्याशिवाय ह्या फकाकी वेवळार ते सुक्षित राहील का?"

"आपण चिंता करू नका. मी सोन्याची किंमत जाणतो, जरूर पडली तर मी ते विकायची जबाबदारी

सप्टेंबर २०००

६४

घेतो. सुरक्षितते विषयी म्हणाल तर मी ते माझ्या घरी ठेवायला घेयार आहे. आणि आपण कर माझ्या घरी राहावतर मी तो माझा गौरव समजेन." सैतानसिंहाने मिथुकामंदत खोष्ट आदर व प्रेम दाखवत म्हटले. विचार मिथुक या प्रस्तावाला हो म्हणण्याखेरीज दुसरे काय करू शकत होता? तो सैतानसिंहाबरोबर त्याच्या घरी आला व मोठा संकोच करीत त्याने मरणोन्मुख असलेल्या "राजकुमार" ची सारी संपत्ती दान स्वरूपात स्वीकारली आणि त्याला त्याने आशिर्वाद दिला.

फक्त काय आश्चर्य, राजकुमार मरण्यऐवजी मिथुकाच्या वैदी आशिर्वादाने लगेच बरा झाला. व मिथुकाबरोबर जगातले सर्व स्वादिष्ट भोजन व गोडपोड खाऊ तागल, अगदी, सैतानसिंहाच्या खर्चावर.

काही दिवसांनंतर राजकुमार आपल्या राज्यांत परत जाण्याची तयारी करू लागला. त्याने आपल्याबरोबर मिथुकालाही घ्यायची विनवणी केली. मिथुक जाऊं इच्छित होता पण सोने विकण्याशिवाय जायची त्याची इच्छा नव्हती.

सैतानसिंहाने आपल्या पायासाठी मिथुकाला म्हटले - "आपल्याला आता जायची गरज आहे, त्यामुळे बाजारात जाऊन किंमतीची चौकशी करण्याच्या समर्थतेनू याचवेण्यासाठी मीच हे सोने विकत घेईन, आपण इतके संजान आहात की बाजार-भावापेक्षा जास्त किंमत घायला मला दुःख होणार नाही."

"आपण खरंय किती दयाळू आहात," मिथुक म्हणाला.

सैतानसिंह मनांतल्या मनांत अतिशय खूप होता. त्याने सर्व पेट्यांमधल्या सोन्याच्या बदल्यात त्याच्या किंमतीचा फक्त दहावा हिस्सा रक्कम त्याने दिली.

चांबोबा

पण ती रक्कम सुद्धा द्यायची मोठी होती की त्यानंतर त्याच्याजवळ एक पैसा सुद्धा शिडकू राहिला नाही.

एका तासानंतर राजकुमार आणि मिथुक त्याचा सरोवर घेऊन निघून गेले. सैतानसिंह एक सोन्याचा तुकडा सोन्याला दाखवायला घेऊन गेला.

"तुम्ही हे सोने रस्त्यातून घेऊन आलाय काय? तसे असेल तर माही आणि पुढपाळूंयानं तुम्हाला काहीच फक्त कळत नाही असं म्हणावं लागेल. हाऽ हाऽ हाऽ." सोनार त्याची टाळ करीत म्हणाला. सैतानसिंहला आपण फसवले गेले आहोत हे समजता अतिशय धका बसला, जे सोने त्याने लाडो रुपये देऊन खोरी केले होते, ते कांही रुपयपेक्षा जास्त नव्हते. तो धरोवर फसला होता, लुटला गेला होता.

दुसरा कुठलाही उपाय नसल्यामुळे तो न्याय विचारण्यासाठी राजाकडे गेला व आपली दुर्दभरी कहाणी ऐकवली. त्वरित राजाने या दोन बाहेर गांवाच्या व्यक्तींना शोधून आणण्याचा हुकूम दिला. ते दोघेही अजून त्याच नगरात होते व मोठ्या आनंदाने राजदरबारी हजर झाले.

खटला सुरू झाला. "मी माझं सोने गुणालाही विकलेलं नाही. मी सोने मिथुकाला दान म्हणून दिलं होतं. बरंय त्याच्या आशिर्वादाने मी मृत्यूच्या दारवून राहिल आहो. ह्या सोन्याशी माझा कांहीही संबंध नाही,

चांबोबा

६५

सप्टेंबर २०००

कारण ते सोने आता मिथुकाचं झालं होतं." राजकुमाराने आपली बाजू मांडली.

राजाला त्याचे म्हणणे योग्य व सधुतिक वाटले. "मी सैतानसिंहला प्रथमच स्पष्ट सांगितलं होतं की माझ्या दृष्टीने सोने आणि दांड फकरागान आहे, कारण तोन्याची किंमत मी अजमायू शकत नाही. सैतानसिंहाने सोने आपणच खरिदण्याचा प्रस्ताव मांडला. त्यानेच सोन्याची किंमत ठरवली. त्याने दिलेली सर्व संपत्ती मी गरीबात वाटून टाकली." मिथुकाने आपले म्हणणे राजापुढे मांडले.

राजाला मिथुकाची बाजूही योग्य व समर्पक वाटली.

राजाने निर्णय सुनावला, - सैतानसिंह, मला खेद वाटतो की याबाबतीत मी कांही करू शकत नाही. ही मोठी विचित्र स्थिती आहे. दान दिलेल्या गोष्टी विषयी राजकुमाराला जबाबदार ठरवले जाणार नाही. मिथुकालाही कोणी ठपणे योग्य नाही. कारण तुम्ह्यातः सोने खरिदण्याचा प्रस्ताव मांडला होतास व तूच सोन्याची किंमत ठरवली होतीस. जे कांही तू खोदी करणार होतास, त्याची पारख करून घेणे ही तुझी जबाबदारी होती."

राजकुमार व मिथुक, दोघांनी राजाला धन्यवाद दिले व ते कोणे आपल्या घरी निघून गेले.